

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: «Ліквідність банку « Райффайзен Банк Аваль»: шляхи оптимізації»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0728-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Банківська справа

М.М. Сідлер

Керівник к.е.н., ст. викладач Куліш Д.В.

Рецензент к.е.н., ст. викладач Герасимова В.О.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Банківська справа

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Сідлер Марії Максимівні

1. Тема роботи: «Ліквідність банку «Райффайзен Банк Аваль»: шляхи оптимізації»
керівник роботи: Куліш Д.В., к.е.н., ст. викладач
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи: 2 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «Райффайзен Банк Аваль», Державної служби статистики України, Національного банку України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): провести дослідження теоретичних основ кредитної діяльності комерційного банку; здійснити комплексну оцінку фінансових результатів АТ «Райффайзен Банк Аваль»; на підставі комплексного аналізу фінансової діяльності Мелітопольського відділення АТ «Райффайзен Банк Аваль» розробити систему оптимізації ліквідності комерційного банку.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 21 табл. і 15 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	06.09.2019 р.	06.09.2019 р.
3	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	04.10.2019 р.	04.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 27 червня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 05.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	06.09.2019 р. – 03.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	04.10.2019 р. – 07.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	08.11.2019 р. – 21.11.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	22.11.2019 р. – 29.11.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	02.12.2019 р.	виконано

Студент _____ М.М. Сідлер _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Куліш Д.В. _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ А.В. Линенко _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 107 с., 14 рис., 21 табл. 77 джерела.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність комерційного банку АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення проблем пов'язаних з управлінням ліквідністю комерційного банку, розробленням практичних та методологічних рекомендацій щодо вдосконалення роботи банків в цьому напрямку.

Завдання: 1) провести дослідження теоретичних основ управління ліквідністю комерційного банку; 2) провести комплексну оцінку фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»; 3) визначити шляхи удосконалення політики з оптимізації показників ліквідності комерційного банку.

Методи досліджень: порівняння, системний аналіз і синтез, індукції та дедукції, економічне та математичне моделювання.

Одержані результати та їх новизна: , запропоновані рекомендації націлені на довгостроковий стратегічний вектор підвищення ліквідності комерційного банку.

Розроблена політика управління ліквідністю комерційного банку.

Виконано комплексний аналіз діяльності Мелітопольського філіалу АТ «Райффайзен Банк Аваль». Розглянуто діючу законодавчу базу України, що регламентує вимоги щодо показників ліквідності банківської установи. На підставі проведеного аналізу запропоновані системні пропозиції щодо підвищення ефективності політики управління ліквідністю комерційного банку.

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ, КРЕДИТНІ РЕСУРСИ, БАНКІВСЬКІ ВІДСОТКИ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОЗИЧАЛЬНИКА, ВЛАСНІ ТА ЗАЛУЧЕНІ КОШТИ, ПРИБУТКОВІСТЬ, БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ЛІЗИНГ, ЛІКВІДНІСТЬ.

SUMMARY

Qualifying work: 107 pages, 14 pictures, 21 tables. 77 sources.

The object of the study is the financial activity of the commercial bank of Raiffeisen Bank Aval JSC.

The purpose of the qualification work is to study the problems related to the liquidity management of a commercial bank, to develop practical and methodological recommendations for improving the work of banks in this area.

Objectives: 1) to study the theoretical foundations of commercial bank liquidity management; 2) conduct a comprehensive assessment of the financial position of Raiffeisen Bank Aval JSC; 3) identify ways to improve the policy of optimizing the liquidity of a commercial bank.

Scientific novelty of the obtained results: a comprehensive system of optimization of commercial bank liquidity in the conditions of reforming the banking sector of Ukraine has been developed.

The theoretical and informational base of the research consists of normative and legislative acts regulating the activity of banks, monographs and articles of domestic and foreign economists in professional economic publications, materials of scientific-practical conferences and seminars on banking liquidity management, statistics and NBU statistics, financial statistics and statistics. bank, etc.

Research methods: comparison, system analysis and synthesis, induction and deduction, economic and mathematical modeling.

At the current stage, maintaining and securing liquidity is one of the urgent needs of banks, because it is through liquidity that banks retain and multiply clients' funds and meet the demand for credit resources in a timely manner. Liquidity is a prerequisite for the bank's self-preservation, as maintaining a proper level of liquidity enables the bank to remain solvent on a permanent basis, thus creating sufficient conditions for achieving the main goals of banking and sustainable economic development.

The results obtained and their novelty: The proposed recommendations are aimed at a long-term strategic vector of increasing commercial bank liquidity.

Commercial bank liquidity management policy has been developed. Comprehensive analysis of the activities of the Melitopol branch of Raiffeisen Bank Aval JSC was made. The current legislative framework of Ukraine, which regulates requirements for liquidity indicators of a banking institution, is considered. Based on the analysis, systemic suggestions for improving the effectiveness of commercial bank liquidity management policy are proposed.

CREDIT PORTFOLIO, FINANCIAL ANALYSIS, CREDIT RESOURCES, BANK INTEREST, LIABILITY, OWNERSHIP AND RELATED FUNDS, PROFITABILITY, BANK RISKS, PROFITABILITY, LEASING.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 НАУКОВА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	11
1.1 Визначення рівня ліквідності комерційних банків	11
1.2 Індикатори ліквідності, основні функції аналізу ліквідності	17
Висновки до розділу 1.	30
РОЗДІЛ 1 ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	32
2.1 Загальна економічна характеристика банку	32
2.2. Здійснення фінансового аналізу коефіцієнтів ліквідності	37
2.3. Проведення економічного аналізу якості активів комерційного банку	43
2.4 Фінансовий аналіз ресурсної бази банку а	51
2.5 5 Визначення рівня потреби банку в ліквідних коштах	61
Висновки до розділу 2	76
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ МОЖЛИВОСТІ З ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ	78
3.1. Підвищення конкурентоспроможності банку за рахунок оптимізації управління і регулювання ліквідності	78
3.2. Розробка моделі комерційного банку з урахуванням ліквідності	84
3.3 Оптимізація управління ліквідністю комерційного банку	92
3.4 . Зменшення витрат банку шляхом зміни політики нарахування відсотків за депозитами	96
Висновки до розділу 3	102
ВИСНОВКИ	104
СПИСОК ВИКОРИСТОВНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Рецесія економіки України потребує негайного реформування усіх галузей вітчизняного народного господарства, та ,зокрема, банківського сектору, як ключового драйвера розвитку бізнесу. За роки економічної незалежності в Україні побудована власна банківська система, проте становлення економіки ринкового типу потребує нових підходів до функціонування банків, підвищення якості банківських послуг, забезпечення стійкості та ліквідності. На сучасному етапі дотримання ліквідності та її забезпечення є однією із нагальних потреб діяльності банків, адже саме завдяки ліквідності банки зберігають і примножують кошти клієнтів, своєчасно задовольняють попит на кредитні ресурси. Ліквідність є умовою самозбереження банку, оскільки, підтримання належного рівня ліквідності дає змогу банку постійно залишатися платоспроможним, створюючи цим достатні умови для досягнення основних цілей банківської діяльності та стійкого розвитку економіки. Проте нині більшість банків зіткнулися із проблемою забезпечення оптимального рівня ліквідності, відсутністю обґрунтованих методів оцінки та діагностики. З урахуванням цього в Україні є потреба розробити сучасні підходи до оцінки та регулювання банківської ліквідності, а також запровадити нові методи управління в банківській практиці. Наявність проблемних аспектів забезпечення ліквідності вітчизняних банків зумовлює актуальність та необхідність цієї дипломної роботи.

Разом із цим теорія та практика забезпечення банківської ліквідності засвідчують, що окремі аспекти даної проблематики залишаються мало дослідженими та потребують детальнішого вивчення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка системи заходів з управління ліквідністю банків; вироблення методичних та практичних рекомендацій щодо її впровадження у вітчизняну банківську систему.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- провести теоретичний аналіз змісту й сутності понять “ліквідність” комерційного банку;
- розкрити значення ліквідності в діяльності комерційного банку;
- провести аналіз показників ліквідності комерційного банку;
- проаналізувати методичні основи управління ліквідністю та комерційного банку;
- визначити шляхи підвищення ліквідності банку.

Об’єктом дослідження є банківська ліквідність, як системоутворюючий чинник функціонування комерційного банку у системі грошово-кредитних відносин за умови наявності конкурентного середовища.

Предметом дослідження є шляхи оптимізації ліквідності АТ «Райффайзен Банк Аваль»

У процесі роботи використовувалися такі методи досліджень: системної оцінки; вибірки, узагальнення, порівняння, групування, методи графічного зображення даних; методи математичного моделювання, методи прогнозування.

Наукова новизна одержаних результатів: розроблена комплексна система оптимізації ліквідності комерційного банку в умовах реформування банківського сектору України.

Практична цінність результатів дослідження: впровадження визначених в роботі заходів, а також розробленої ймовірно-автоматної моделі управління ліквідністю на основі прогнозування грошових потоків сприятиме оптимізації ліквідності комерційного банку.

Теоретико-інформаційну базу дослідження становлять нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків, монографічні роботи і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів з питань управління банківською ліквідністю, статистичні дані НБУ, фінансова та статистична звітність банку тощо.

Нормативно-правова база:

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність”.
2. Закон України “Про національний банк України”.
3. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи».

Досліджено наукові праці присвячені банківській ліквідності. В Україні цю проблему вивчали такі науковці, як Герасимович А.М., Грудзевич Я.В., Дзюблюк О.В., Кіндрацька Л.М., Корнеєв В.В., Мороз А.М., Луців Б.Л., Примостка Л.О. та ін. Серед російських вчених слід відмітити праці Батракової Л.Г., Диченка М.Б., Кротонова В.В., Лаврушина О.І., Панової Г.С. Фундаментальними з даної проблематики є праці Пітера С. Роуза та Сінкі Дж. Ф.

1.1 Визначення рівня ліквідності комерційних банків

Згідно довідника термін “ліквідність” (від лат. Liquidus — рідкий) з економічної точки зору характеризує легкість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей у грошові активи.

Активи банку залежно від легкості перетворення у грошову форму (в готівку чи кошти на рахунках банку) визначаються як ліквідні чи неліквідні.

Отже, ліквідність у широкому розумінні - це здатність банку швидко і відносно беззбитково погашати наявні фінансові зобов'язання, а у вузькому - авуари, які легко реалізуються і призначені для досягнення вказаної мети (авуари — різні активи: гроші, чеки, векселі, перекази, акредитиви, за рахунок яких можуть бути проведені платежі; засоби банку - каса, коррахунки, цінні папери, що легко реалізуються, які є на його рахунках у закордонних банках в іноземній валюті) [18, с. 196].

Статті активів банку розміщуються в балансі в порядку зменшення ліквідності, тобто можливості їх перетворення на готівку для здійснення платежів.

Тому за ступенем ліквідності активи банку згідно з міжнародними банківськими стандартами можна поділити на три групи:

1. Високоліквідні активи:

- готівкові кошти та банківські метали;
- кошти на кореспондентських рахунках в НБУ;
- кошти на кореспондентських рахунках в інших банках;
- строкові депозити в НБУ;
- державні цінні папери.

Високоліквідні активи (крім державних цінних паперів) прибутку банку не дають, але вкрай потрібні для його нормального функціонування, оскільки ці кошти необхідні для своєчасних розрахунків банків за своїми зобов'язаннями та зобов'язаннями своїх клієнтів. Світовий досвід показує, що оптимальне співвідношення між високоліквідними і загальними активами має становити не менше 20 % .

2. Ліквідні (робочі) активи:

- депозити в інших банках строком до одного місяця;
- кредити та інші вкладення зі строком повернення до 30 днів;
- акції та інші цінні папери, куплені банком, що легко реалізуються на ринку;
- вкладення в асоційовані та дочірні компанії.

3. Низьколіквідні активи:

- середньо - і довгострокові кредити, надані банком;
- прострочена і ненадійна заборгованість за позиками (дебітори);
- вкладення у будівлі, споруди та інше нерухоме майно (основні засоби і капітальні вкладення);
- інші активи (участь у підприємствах).

Також слід розрізняти активи, що забезпечують первинну та вторинну ліквідність банку:

- готівкові кошти;
- банківські метали;
- кошти на кореспондентських рахунках, відкритих в НБУ та інших банках;
- строкові депозити, розміщені в НБУ та інших банках;
- боргові цінні папери, рефінансовані та емітовані Національним банком у портфелі банку на продаж та інвестиції;
- боргові цінні папери банку на продаж та інвестиції.

Таким чином, ліквідність банку - це його здатність забезпечувати вчасне та повне виконання своїх зобов'язань.

Баланс комерційного банку вважається ліквідним, якщо його стан дає змогу за рахунок швидкої реалізації коштів за активом покривати термінові зобов'язання за пасивом [12, с.49].

Можливість швидкого перетворення активів банку в грошову форму для виконання власних зобов'язань обумовлена рядом факторів, серед яких можна виділити:

- якість активів;
- якість депозитної бази;
- забезпеченість регулятивним капіталом;
- співвідношення активів і пасивів за строками і сумами;
- рівень фінансового менеджменту;
- внутрішня політика банку: створення філій, централізація повноважень і цілей;
- імідж банку;
- економічна та політична ситуація в країні.

Слід розрізняти поняття ліквідності та платоспроможності.

Ліквідність - здатність банку забезпечити вчасне і повне виконання своїх фінансових зобов'язань.

Платоспроможність - рівень забезпеченості фінансових зобов'язань банку власним капіталом.

Спільним для обох показників є те, що вони характеризують здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання.

Їх відмінність полягає у тому, що платоспроможність передбачає виконання зобов'язань за рахунок власного капіталу, тоді як ліквідність - повне виконання всіх зобов'язань комерційного банку.

Для банку ліквідність має першочергове значення. Саме забезпечуючи ліквідний стан, банк буде платоспроможним.

Ліквідність банку - це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах. Банківська ліквідність залежить від багатьох чинників, які поділяються на дві групи: внутрішні та

зовнішні. До внутрішніх чинників належать: дисбаланс грошових потоків, викликаний невідповідністю структури вимог та зобов'язань банку; структура та стабільність депозитної бази банку; достатність капіталу; якість активів; фінансовий стан позичальників; репутація банку, яка впливає на здатність швидкого запозичення коштів на ринку; неправильна стратегія управління ліквідністю (наприклад, пріоритетність прибутковості над ліквідністю). До комплексу зовнішніх належать чинники загальноекономічного характеру: грошово-кредитна політика; стан грошового ринку; низька ліквідність окремих сегментів фінансового ринку для конкретних видів активів, що ускладнює їх продаж за прийнятною ціною в короткі строки; можливості запозичення коштів у центральному банку; регулятивні обмеження в країні; загальні кризові явища в економіці, які унеможливають безперебійне залучення коштів.

Ліквідність банку тісно пов'язана з поняттям ліквідності балансу. Цей показник визначається співвідношенням вимог (статей активу) та зобов'язань (статей пасиву) на певний момент часу [20, с.25]. Отже, ліквідність банківського балансу є складовою загальної ліквідності банку, а відтак процедура визначення ліквідності балансу є необхідним етапом аналізу рівня ліквідності банку.

Проте ліквідність балансу є лише необхідною, але не достатньою умовою для висновків про те, що банк ліквідний. Насправді може виникнути ситуація, коли банк повністю чи частково неліквідний (тобто не має можливості постійно підтримувати свою ліквідність), і разом з тим його баланс достатньо ліквідний. Виникнення такої ситуації пов'язане із невідповідністю між строками розміщення активів та строками виконання зобов'язань банку.

У банку потреба в ліквідних коштах може виникнути як під час здійснення пасивних операцій, так і внаслідок проведення активних операцій, якщо рішення про розміщення коштів приймається раніше, ніж знайдено відповідні джерела фінансування (табл. 1.1).

Отже, банк вважається ліквідним, якщо він має можливість постійно і безперерійно виконувати свої зобов'язання, проводити активні операції та забезпечити поповнення ліквідних коштів у будь-який момент часу через запозичення коштів на ринку за середньою ставкою або реалізацію своїх активів без суттєвої втрати їх вартості.

Таблиця 1.1 - Джерела формування та напрямки використання ліквідних коштів

Операції	Попит	Пропонування
Активні операції	<ul style="list-style-type: none"> - Надходження кредитних заявок, які банк вирішує задовольнити - Вихід на ринок цінних паперів 	<ul style="list-style-type: none"> - Настання строків погашення наданих банком кредитів - Продаж активів банку - Доходи від надання не депозитних банківських послуг
Пасивні операції	<ul style="list-style-type: none"> - Настання строків погашення заборгованості за позиками, одержаними банком - Настання термінів платежів до бюджету - Виплата дивідендів акціонерам - Зняття клієнтами коштів зі своїх рахунків 	<ul style="list-style-type: none"> - Залучення депозитів від клієнтів - Запозичення коштів на грошовому ринку - Випуск депозитних сертифікатів - Проведення операцій РЕПО

Сутність проблеми банківської ліквідності полягає в тому, що попит на ліквідні кошти рідко дорівнює їх пропонуванню в будь-який момент часу, тому банк постійно має справу або з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком. Дефіцит ліквідних коштів призводить до виникнення ризику втрати ліквідності, порушення нормативних вимог центральних банків, штрафних санкцій і - що найнебезпечніше для банку - до втрати депозитів. І навпаки, невиправдано високий рівень ліквідності породжує дилему "ліквідність – прибутковість", адже найліквідніші активи не генерують доходів. Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень або

встановлені нормативи, то діяльність банку негативно оцінюється акціонерами, адже не використані можливості щодо отримання прибутку призводять до зниження вартості бізнесу.

Імовірність настання ситуації невідповідності між попитом і пропонуванням ліквідних коштів називають ризиком незбалансованої ліквідності. Очевидно, що ризик ліквідності майже завжди супроводжує банківську діяльність (рис. 1.1).

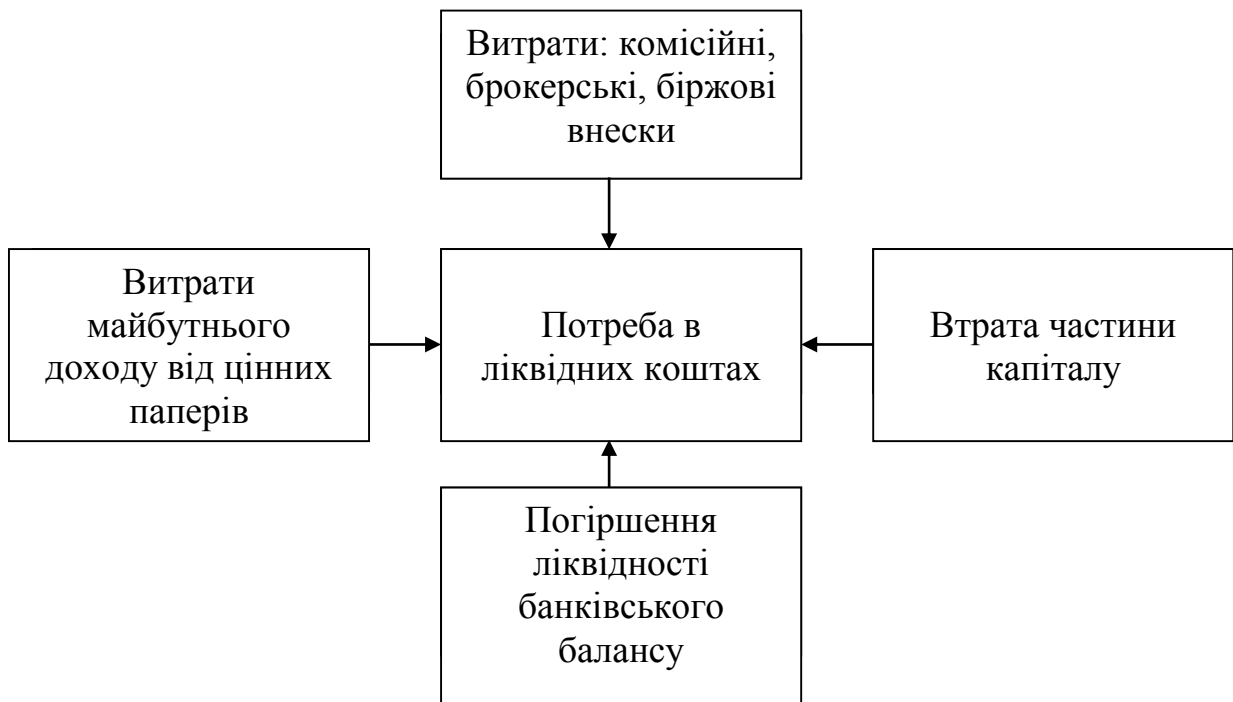

Рис. 1.1 – Наслідки реалізації ризику незбалансованої ліквідності

Значення ліквідності в діяльності банку. Банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності окремого банку, так і у фінансовій системі держави. Неліквідний банк не може виконувати свої функції і проводити операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг знижується, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел, банк втрачає потенційний прибуток. Тому вирішення проблем ліквідності повинно мати найвищий пріоритет у роботі банку, а моніторинг ліквідності та вживання

відповідних заходів щодо підтримання достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання кожного банку [31, с. 29].

Практика управління ліквідністю свідчить, що недостатній її рівень часто стає першою ознакою наявності в банку серйозних фінансових труднощів. За таких умов, як правило, починається вплив клієнтів і закриття рахунків, що, у свою чергу, веде до підвищення потреби в ліквідних засобах і поглиблення кризи ліквідності. Банки змушені шукати джерела поповнення грошових коштів через продаж найбільш ліквідних активів та запозичення на ринку. За таких обставин проведення подібних операцій ускладнюється, адже кредитори неохоче надають позики банку, котрий перебуває на межі банкрутства, вимагаючи додаткового забезпечення і підвищення процентних ставок, а продаж активів може здійснюватися за несприятливих ринкових умов. Такі дії банку зводять нанівець доходи, потребують додаткових витрат та зумовлюють швидке наростання фінансових проблем. Фінансові проблеми такого роду мають характер висхідної спіралі в частині їх виникнення та низхідної спіралі в розрізі доступу до джерел фінансування з метою підвищення ліквідності. Отже, підтримання достатнього рівня ліквідності слід визнати пріоритетним завданням у діяльності кожного банку.

1.2 Індикатори ліквідності, основні функції аналізу ліквідності

Для забезпечення стабільності банківського сектору в межах держави важливими є ефективні дії які відповідають вимогам часу національного регулятора, що проводить політику з визначення рівня та обов'язкових нормативів ліквідності комерційних банків. Показники ліквідності встановлюються з урахуванням нагромадженого досвіду та конкретних економічних умов у країні і обов'язкові для виконання. Дотримання нормативів ліквідності є необхідною умовою нормальної діяльності банку, проте не повинно трактуватися як безспірне свідчення ефективного

управління ліквідністю. Установлення мінімальних вимог не може вирішити широкого кола питань, пов'язаних з банківською ліквідністю. З метою оцінки ефективності процесу управління банківською ліквідністю застосовуються дві основні характеристики: швидкість перетворення активів у грошову форму і задоволення потреби в готівкових коштах (часовий компонент) та вартість підтримки певного рівня ліквідності (вартісний компонент). Адже найбільш стабільні джерела коштів потребують найвищих витрат, а найліквідніші активи - непрацюючі та низько дохідна Мета та завдання аналізу ліквідності банку. Метою аналізу банківської ліквідності є оцінювання та прогнозування можливостей банку щодо своєчасного виконання своїх зобов'язань за умови збереження достатнього рівня прибутковості. Банк постійно вирішує завдання пошуку оптимального співвідношення між активами і зобов'язаннями як з погляду забезпечення потреб ліквідності, так і щодо їх дохідності та вартості. Завдання аналізу ліквідності банку:

- визначення фактичної ліквідності;
- оцінювання відповідності фактичних значень нормативів ліквідності вимогам, які встановлено НБУ;
- виявлення чинників, які викликали відхилення фактичних значень показників ліквідності від нормативних вимог;
- аналіз стабільності ресурсної бази банку;
- прогнозування потреби банку в ліквідних коштах;
- порівняльний аналіз вартості та доступності альтернативних джерел поповнення ліквідних коштів;
- аналіз різних напрямів розміщення надлишкових ліквідних коштів;
- інваріантний аналіз ліквідності банку за різних сценаріїв розвитку.

З метою вирішення дилеми “ліквідність – прибутковість” потреби банку в ліквідних коштах мають постійно аналізуватися для уникнення як надлишків, так і дефіциту, а інструментарій аналізу ліквідності банку досить різноманітний (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. – Методи та прийоми аналізу ліквідності банку

На практиці існує три основні стратегії управління ліквідністю, які, по суті, є проявом загальних підходів до управління активами і пасивами банку:

- трансформації активів (управління ліквідністю через активи);

- запозичення ліквідних засобів (управління ліквідністю через пасиви);
- збалансованого управління ліквідністю (через активи і пасиви).

Сутність стратегії трансформації активів полягає в нагромадженні високоліквідних активів, які у разі виникнення попиту на ліквідні кошти продаються доти, доки не будуть задоволені потреби. Відтак відбувається перетворення (трансформація) активів у грошову форму. Стратегія трансформації активів є традиційним і найпростішим підходом до управління і здебільшого використовується невеликими банками, які не мають широких можливостей запозичення коштів та доступу на грошові ринки. Вона оцінюється як менш ризикована порівняно з іншими, проте й досить дорога з погляду вартості, адже підтримка значного запасу ліквідних коштів у цілому знижує показники прибутковості банку [36, с. 189].

Напрями аналізу за використання стратегії трансформації активів:

- визначення оптимального для банку співвідношення високоліквідних та загальних активів з урахуванням стабільності ресурсної бази;
- порівняльний аналіз цінової динаміки на ринках, придатних для реалізації активів банку (якщо такий вибір існує).

За стратегії запозичення потреби банку в ліквідних коштах задовольняються переважно за рахунок купівлі грошей на ринку, що дає змогу уникнути нагромадження високоліквідних активів, які приносять низькі доходи. При цьому запозичення здійснюються лише після виникнення попиту на грошові кошти. На вибір зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів впливають: доступність, відносна вартість коштів, терміновість та тривалість потреби в ліквідних засобах, правила регулювання, обмеження. Основними джерелами запозичення ліквідних коштів для банків є міжбанківські кредити, угоди РЕПО, депозитні сертифікати, позички в єрвалюті та механізм рефінансування операцій комерційного банку центральним банком. Підтримання ліквідності за рахунок зовнішніх джерел супроводжується підвищеним ризиком зміни відсоткових ставок.

Це означає, що вартість такого підходу може виявитися як нижчою від вартості застосування інших прийомів, так і значно вищою.

Часто банки змушені запозичати кошти за не вигідною ціною або в період, коли зробити це непросто. Крім того, банкові, який має проблеми з ліквідністю, важче знайти кредитора, а отже, плата за позику у вигляді процентів відчутно зростає.

Необхідною умовою застосування стратегії запозичення ліквідності є високий ступінь розвитку фінансових ринків, що дає змогу в будь-який час і в будь-яких обсягах позичати ліквідні кошти. У цілому ця стратегія оцінюється як досить ризикована. Найчастіше такий підхід використовують великі міжнародні банки, іноді повністю задовольняючи потребу в ліквідних коштах саме в такий спосіб.

Завдання аналітичної підтримки стратегії запозичення ліквідності:

- прогнозний аналіз потреби банку у ліквідних коштах через порівняння вхідних та вихідних грошових потоків;
- прогнозування стану фінансових ринків та прогнозний аналіз вартості підтримки ліквідної позиції;
- як доступність, відносна вартість, відповідність строків залучення та тривалості потреби в ліквідних коштах, правила регулювання, обмеження на використання;
- вибір оптимального варіанта підтримання ліквідної позиції та обґрунтування управлінських рішень.

У разі застосування стратегії збалансованого управління ліквідністю частина попиту на ліквідні засоби задовольняється за рахунок нагромадження високоліквідних активів, а решта - за допомогою проведення операцій запозичення коштів. Основною перевагою такого підходу є гнучкість, що дає змогу банку вибирати найвигідніше поєднання різних джерел поповнення ліквідних коштів залежно від економічних умов та змін у ринкових цінах. Слід відзначити, що через високу вартість стратегії трансформації активів і значну

ризикованість стратегії запозичення більшість банків зупиняють свій вибір саме на цьому компромісному варіанті.

Аналітична підтримка цієї стратегії управління ліквідністю є найскладнішою і включає цілий комплекс завдань:

- аналіз стабільності ресурсної бази банку з урахуванням диференціації джерел фінансування;

- визначення за результатами аналізу оптимального для банку ступеня відповідності джерел фінансування та напрямів розміщення активів;

- аналітичне обґрунтування оптимального співвідношення між накопиченням високоліквідних активів та можливостями їх запозичення на ринках;

- прогнозний аналіз потреби у ліквідних коштах та прогнозування стану грошових ринків як з погляду динаміки відсоткових ставок, так і з погляду доступності джерел поповнення ліквідності;

- інваріантний аналіз напрямів підтримання ліквідної позиції банку;

- аналітичне обґрунтування доцільності укладення попередніх угод про відкриття кредитних ліній з імовірними кредиторами з метою зниження ризику незбалансованої ліквідності.

Інформаційні джерела аналізу ліквідності. Основними джерелами аналізу ліквідності є щоденний та місячний баланс банку. Використовуючи дані щоденного балансу, НБУ контролює виконання обов'язкових нормативів ліквідності кожним банком окремо [45, с. 263].

Оскільки на показники ліквідності банку впливають різноманітні чинники, зокрема такі, як якість активів, структура пасивів, достатність капіталу, фінансовий стан позичальників, то в процесі аналізу, крім балансу, можуть використовуватися й інші доступні інформаційні джерела, які поділяють на:

- 1) внутрішні;

2) зовнішні: інформація, одержана безпосередньо від клієнтів та контрагентів банку; офіційні повідомлення: рейтинги, статистичні Напрями аналізу за використання стратегії трансформації активів:

- визначення оптимального для банку співвідношення високоліквідних та загальних активів з урахуванням стабільності ресурсної бази;

- порівняльний аналіз цінової динаміки на ринках, придатних для реалізації активів банку (якщо такий вибір існує).

За стратегії запозичення потреби банку в ліквідних коштах задовольняються переважно за рахунок купівлі грошей на ринку, що дає змогу уникнути нагромадження високоліквідних активів, які приносять низькі доходи. При цьому запозичення здійснюються лише після виникнення попиту на грошові кошти. На вибір зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів впливають: доступність, відносна вартість коштів, терміновість та тривалість потреби в ліквідних засобах, правила регулювання, обмеження. Основними джерелами запозичення ліквідних коштів для банків є міжбанківські кредити, угоди РЕПО, депозитні сертифікати, позички в євровалюті та механізм рефінансування операцій комерційного банку центральним банком.

Підтримання ліквідності за рахунок зовнішніх джерел супроводжується підвищеним ризиком зміни відсоткових ставок [4, с. 238]. Це означає, що вартість такого підходу може виявитися як нижчою від вартості застосування інших прийомів, так і значно вищою. Часто банки змушені запозичати кошти за не вигідною ціною або в період, коли зробити це непросто. Крім того, банкові, який має проблеми з ліквідністю, важче знайти кредитора, а отже, плата за позику у вигляді процентів відчутно зростає.

Необхідною умовою застосування стратегії запозичення ліквідності є високий ступінь розвитку фінансових ринків, що дає змогу в будь-який час і в будь-яких обсягах позичати ліквідні кошти. У цілому ця стратегія оцінюється як досить ризикована. Найчастіше такий підхід використовують великі міжнародні банки, іноді повністю задовольняючи потребу в ліквідних коштах саме в такий спосіб.

Завдання аналітичної підтримки стратегії запозичення ліквідності:

- прогностичний аналіз потреби банку у ліквідних коштах через порівняння вхідних та вихідних грошових потоків;

- прогнозування стану фінансових ринків та прогностичний аналіз вартості підтримки ліквідної позиції;

- інваріантний аналіз різних джерел запозичення ліквідних коштів за такими параметрами, як доступність, відносна вартість, відповідність строків залучення та тривалості потреби в ліквідних коштах, правила регулювання, обмеження на використання;

- вибір оптимального варіанта підтримання ліквідної позиції та обґрунтування управлінських рішень.

У разі застосування стратегії збалансованого управління ліквідністю частина попиту на ліквідні засоби задовольняється за рахунок нагромадження високоліквідних активів, а решта - за допомогою проведення операцій запозичення коштів [12, с. 47]. Основною перевагою такого підходу є гнучкість, що дає змогу банку вибирати найвигідніше поєднання різних джерел поповнення ліквідних коштів залежно від економічних умов та змін у ринкових цінах. Слід відзначити, що через високу вартість стратегії трансформації активів і значну ризикованість стратегії запозичення більшість банків зупиняють свій вибір саме на цьому компромісному варіанті.

Аналітична підтримка цієї стратегії управління ліквідністю є найскладнішою і включає цілий комплекс завдань:

- аналіз стабільності ресурсної бази банку з урахуванням диференціації джерел фінансування;

- визначення за результатами аналізу оптимального для банку ступеня відповідності джерел фінансування та напрямів розміщення активів;

- аналітичне обґрунтування оптимального співвідношення між накопиченням високоліквідних активів та можливостями їх запозичення на ринках;

- прогнозний аналіз потреби у ліквідних коштах та прогнозування стану грошових ринків як з погляду динаміки відсоткових ставок, так і з погляду доступності джерел поповнення ліквідності;
- інваріантний аналіз напрямів підтримання ліквідної позиції банку;
- аналітичне обґрунтування доцільності укладення попередніх угод про відкриття кредитних ліній з імовірними кредиторами з метою зниження ризику незбалансованої ліквідності.

Інформаційні джерела аналізу ліквідності. Основними джерелами аналізу ліквідності є щоденний та місячний баланс банку. Використовуючи дані щоденного балансу, НБУ контролює виконання обов'язкових нормативів ліквідності кожним банком окремо [32, с.56].

Оскільки на показники ліквідності банку впливають різноманітні чинники, зокрема такі, як якість активів, структура пасивів, достатність капіталу, фінансовий стан позичальників, то в процесі аналізу, крім балансу, можуть використовуватися й інші доступні інформаційні джерела, які поділяють на:

- 1) внутрішні;
- 2) зовнішні: інформація, одержана безпосередньо від клієнтів та контрагентів банку; офіційні повідомлення: рейтинги, статистичні дані, повідомлення засобів масової інформації, інформація про операції банку на відкритих ринках, біржах, у позабіржових системах.

Під внутрішніми інформаційними джерелами розуміють внутрішньобанківську інформацію, яка закрита для сторонніх осіб. Внутрішньобанківська інформація: звітність про депозитну діяльність банку, звітність про стан кредитного портфеля банку, звітність про портфель цінних паперів, звітність про формування резервів на покриття ризиків за активними операціями, кредитні договори, інформація про прострочені, пролонговані та реструктуризовані кредити, минула інформація про повернення кредитів позичальниками, дані про рух коштів за рахунками клієнтів. Зовнішні джерела інформації поділяються на первинні та вторинні.

Первинними інформаційними потоками є: офіційні повідомлення та інформація, одержана від клієнтів: фінансові звіти позичальників та емітентів цінних паперів, кредитні заявки, офіційні повідомлення про реструктуризацію цінних паперів, повідомлення клієнтів про наміри дострокового вилучення депозитів, офіційні повідомлення про злиття, реорганізацію чи банкрутство клієнтів чи контрагентів, прохання позичальників про пролонгацію чи реструктуризацію кредитів, попередження про зняття коштів з клієнтських рахунків. Відмітною рисою вторинних джерел інформації є її загальносуспільна доступність [30, с. 43].

Зовнішні джерела інформації мають велике значення в процесі прогнозування ліквідності. Різноманітність цієї інформації (яка часто є неформальною) забезпечує об'єктивність та різнобічність аналітичного процесу. Крім того, інформація, одержана на ринку, є досить оперативною, оскільки ринок реагує на певні зміни ще до того, як ці зміни знайдуть відображення в офіційних матеріалах (фінансовій звітності позичальника, рішеннях суду, офіційних звітах тощо). Об'єктивно і точно прогнозувати потребу в ліквідних коштах на перспективу банк може за допомогою комплексного аналізу всіх інформаційних джерел.

У процесі аналізу ліквідності балансу комерційного банку ставиться завдання визначення фактичної ліквідності, відповідність її нормативам, виявлення чинників, що викликали відхилення фактичного значення коефіцієнтів ліквідності від установлених Національним банком.

Основними якісними чинниками, що визначають ліквідність, є види залучених депозитів, їхні джерела і стабільність. Тому аналіз депозитної бази служить відправним моментом в аналізі ліквідності банку до підтримки його надійності.

Використовуючи методи порівняльного аналізу пасивних операцій, можна виявити зміни в обсягах цих операцій, визначити вплив їх на ліквідність банку. Основне місце в ресурсах банку займають залучені депозити, розрахункові і поточні рахунки. залучені кошти по строках

вимог, тобто ступеня ліквідності, можуть бути підрозділені для аналізу на такі підгрупи: 1. Термінові депозити. 2. Депозити до запитання (кошти державного бюджету і бюджетних організацій, розрахункові і поточні рахунки підприємств, організацій, кооперативів, орендарів, підприємців, населення, а також кошти в розрахунках). 3. Кошти, що надійшли від продажу цінних паперів. 4. Кредитори. 5. Кредити інших банків. Питома вага окремих підгруп у загальній сумі притягнутих коштів характеризує місце і роль у кредитному потенціалі кожного виду ресурсу і відповідних економічних контрагентів.

У процесі здійснення депозитної політики комерційним банкам доцільно використовувати такий математичний інструментарій.

1. При визначенні середнього строку збереження вкладної гривні, що відбиває в динаміці стабільність внесків, що особливо важливо для оцінки внесків у якості ресурсів короткострокового кредитування.

$$= \frac{V}{D} \cdot \frac{1}{Ocr}, \quad (1.1)$$

де: CD - середній строк збереження в днях;

Ocr - середній залишок внесків;

V - оборот по видачі внесків;

D - кількість днів у періоді.

2. При визначенні рівня осідання коштів, що надійшли у внески:

$$= \frac{Ok}{On} \cdot \frac{1}{P}, \quad (1.2)$$

де: Ok - залишок внесків на кінець року;

On - залишок внесків на початок року;

P - надходження у внески.

3. При визначенні частки коштів від планової виручки, що осідає на розрахунковому рахунку, що без збитку для підприємства може бути розміщена на терміновий депозитний рахунок:

$$= \frac{V}{P} \cdot \frac{1}{D}, \quad (1.3)$$

де: *Дос* - частка коштів від планової виручки підприємства, що може бути приміщена на терміновий депозитний рахунок у планованому періоді;

Оср - середній залишок коштів на розрахунковому рахунку за відповідний період минулого року (3, 6, 9, 12 місяців), розраховується як середня хронологічна на підставі фактичних залишків на місячні або кварталні дати;

Пфакт - фактичні надходження на розрахунковий рахунок (фактична реалізація за відповідний період минулого року);

Ппл - очікувані надходження на розрахунковий рахунок (план по реалізації) у планованому періоді.

Найважливішим інструментом депозитної політики є відсоток. Чим надійніші пасиви, тобто чим більший термін і сума депозитів, тим більший відсоток гарантує банк. Крім того, відсоток по депозиту повинний враховувати рівень інфляції.

Депозитна політика вітчизняних комерційних банків починає застосовувати інструменти закордонної практики - це депозитний сертифікат на пред'явника, що з'явився наприкінці 1990 р., що може обертатися на ринку як будь-який інший цінний папір. Він має дві переваги. По-перше, депозитні сертифікати на відміну від інших інструментів депозитної політики є предметом біржової гри, і, отже, покупець може розраховувати на одержання додаткового прибутку в результаті сприятливої зміни кон'юнктури ринку. По-друге, у випадку здійснення урядом намірів про заморожування депозитів підприємств придбання сертифіката, що має вільне обертання на ринку, дасть їхнім власникам деяку свободу маневру. У цій ситуації сертифікат стає альтернативним засобом платежу.

Банки повинні мати свою стратегію підтримки стійкості депозитів. Частиною такої стратегії виступає маркетинг - підвищення якості обслуговування клієнтів, із тим щоб вони залишалися вірними банку і під час кризових ситуацій. Підвищення терміну ощадних депозитів, їхньої середньої суми також пом'якшує коливання депозитів під час криз.

У процесі аналізу ліквідності балансу доцільно виявити міру дотримання принципів ліквідності за допомогою підтримки оптимального співвідношення між термінами депозитів і термінами коштів, розміщуваних в активних операціях. Аналіз доцільно проводити шляхом розрахунку таких коефіцієнтів:

K1 - коефіцієнт ліквідності для ресурсів з обмеженою ліквідністю (кошти на рахунках до запитання, кошти на строкових вкладах із термінами до 6 місяців);

K2 - коефіцієнт ліквідності для ресурсів із середньою ліквідністю (кошти на термінових рахунках із терміном від 6 місяців до 1 року);

K3 - коефіцієнт ліквідності для ресурсів із високою ліквідністю (кошти на термінових рахунках із терміном від року до 4 років).

Всі три коефіцієнти ліквідності можуть бути розраховані по одній формулі:

$$= \frac{K_1 + K_2 + K_3}{K_1 + K_2 + K_3 + Z_k} \cdot 100\% \quad (1.4)$$

де: K_l - коефіцієнт ліквідності ($K1, K2, K3$);

Z_k - заборгованість за позикою, наданою відповідно на 6 місяців, на рік, від року до 4 років;

P - притягнуті депозити відповідно з зазначеними коефіцієнтами на термін до 6 місяців, до року, від року до 4 років.

Зазначені коефіцієнти повинні бути, як правило, нижче 100%.

Додатковими чинниками підтримки ліквідності є обмеження розміру кредиту, наданого одному позичальнику частиною власних коштів установи банку, і видача кредиту можливо більшому числу клієнтів при зберіганні загального обсягу кредитування, що мінімізує втрати банку від порушення умов повернення позичок.

Банки звичайно за участю держави практикують «трансформацію» ліквідних грошових нагромаджень, насамперед депозитів, у середньо- і довгострокові кредити . Деякі банки скорочують короткострокові

позички при одночасному розширенні середньострокового і довгострокового кредитування, зокрема, житлового будівництва, домагаючись високого коефіцієнта «трансформації» ресурсів короткострокових у довгострокові. Коефіцієнт розраховується по формулі:

$$= \frac{R}{S} \cdot K, \quad (1.5)$$

де: R - короткострокові ресурси;

S - короткострокові позички;

K - трансформація ресурсів по терміну може бути однією з причин загострення банківської ліквідності. Тому необхідно регулювати трансформацію ресурсів шляхом страхування і резервування частини короткострокових ресурсів на рівні 10-20%.

Висновки до розділу 1

Досвід закордонних і вітчизняних комерційних банків свідчить про те, що головними чинниками, що визначають ліквідність, є тип притягнутих депозитів (терміновий або до запитання), джерело їх походження і стабільність. Як відомо, Національний банк для підтримки комерційними банками своєї ліквідності, тобто спроможності своєчасно, цілком і безперерійно робити платежі за своїми обов'язками, установлює визначені обов'язкові співвідношення між власними коштами банку і залученими ресурсів. У процесі аналізу балансу на ліквідність можуть бути виявлені відхилення убік як зниження мінімально припустимих значень, так і їхнього істотного перевищення. У першому випадку комерційним банкам наказується в місячний термін призвести показники ліквідності у відповідність із нормативними значеннями. Це можливо за рахунок скорочення насамперед міжбанківських кредитів, кредиторської заборгованості й інших видів притягнутих ресурсів, а

також за рахунок збільшення власних коштів банку. Проте варто мати на увазі, що притягнення додаткового капіталу у формі випуску нових акцій викликає скорочення дивідендів і несхвалення пайовиків.

Якщо фактичне значення основного нормативного коефіцієнта ліквідності виявляється набагато більше, чим встановлене мінімально допустиме, то діяльність такого банку буде негативно оцінюватися його пайовиками, із погляду невикористаних можливостей, для одержання прибутку. У цьому випадку варто зауважити, що аналіз ліквідності балансу повинний проводитися одночасно з аналізом прибутковості банку. Досвід роботи комерційних банків показує, що банки одержують більше прибутку, коли функціонують на грані мінімально допустимих значень нормативів ліквідності, тобто цілком використовують надані їм права по притягненню коштів у якості кредитних ресурсів. Стан ліквідності активів аналізується через відхилення фактичних значень від нормативно встановлених співвідношень різноманітних груп активних статей балансу і капіталу банку, депозитних рахунків, виділення і порівняння ліквідних активів із загальною сумою активу балансу. Якщо співвідношення виданих кредитів і суми розрахункових поточних рахунків, внесків і депозитів систематично перевищує нормативно встановлене, то банку варто змінити свою стратегію і тактику убік активізації депозитної політики, розвитку супутніх залучень внесків банківських послуг із метою розширення ресурсного потенціалу .

2 ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

2.1 Загальна економічна характеристика банку

Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (надалі - Банк) — найбільший [український банк](#) з іноземним капіталом. На 68% належить австрійському [Raiffeisen Bank International](#), активно працює в роздріб і в секторі малого та середнього бізнесу.

Чисті активи банку станом на 1 січня 2018 року становили більше 72 млрд грн, за їх розмірами Райффайзен Аваль займає четверте місце серед усіх діючих [банків України](#). На [роздрібному банківському ринку](#) Райффайзен займає третє місце. Мережа обслуговування банку на початок 2018 року нараховувала 503 відділення, 2525 [банкоматів](#) та 414 [платіжних терміналів](#). Банком емітовано 4,9 млн. [платіжних карток](#), також Райффайзен Банк Аваль володіє однією з найбільших мереж торговельних POS-терміналів чисельністю понад 23 тисячі одиниць.

Головний офіс Райффайзен Банку Аваль розташований у [Києві](#). Банк два роки поспіль очолює рейтинг [найприбутковіших банків в Україні](#). У 2018 році його чистий прибуток становив 4,4 мільярда гривень, у 2017 — 3,8 мільярда грн. Також Райффайзен Аваль займає найвищі місця в рейтингах найстійкіших банків в Україні.

Банк в 2018 році на підставі Ліцензії Національного банку України мав право здійснювати наступні операції:

- приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;

- розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- операції з валютними цінностями: неторговельні операції з валютними цінностями;
- ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів - нерезидентів у грошовій одиниці України;
- відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;
- залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;
- емісію власних цінних паперів;
- надання гарантій і поруки та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;
- придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг);
- лізинг;
- послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей та документів;
- випуск, купівлю, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;
- випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;
- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій.

В звітному році банк здійснював вищезазначені банківські операції окрім відкриття та ведення рахунків банків-кореспондентів та випуску,

купівлі, продажу і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів, факторингу та лізингу (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності банку, млн. грн.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018р.	Відхиленн я 2018р. до 2014 р.+,-
1	2	3	4	5	6	7
Активи	43156	47603	57130	67735	73501	30345
Зобов'язання	29108	39284	48209	56607	61154	32046
Власний капітал	3854	5319	9201	10128	11607	7753
Кредити та заборгованість клієнтів	26125	32871	27520	37848	47 317	21192
Кошти клієнтів	29197	39578	41939	52852	58696	29499
Статутний капітал	3002	6154	6154	6152	6153	3151
Чистий прибуток	-4245	-1833	3715	5327	5219	9464

В результаті своєї діяльності банк у 2018 році отримав чистий прибуток в сумі 5219 млн. грн., що більше на 9464 млн. грн. в порівнянні з 2014 роком, або в 5,2 рази. При цьому чистий процентний дохід становить 7087 млн. грн., що більше в 1,5 рази ніж у 2017 році та в 12 разів більше в порівнянні з 2014 роком. Чистий комісійний дохід становить 2426 млн. грн., що більше на 6% , ніж у 2017 році та 2,4 рази більше ніж у 2014 році.

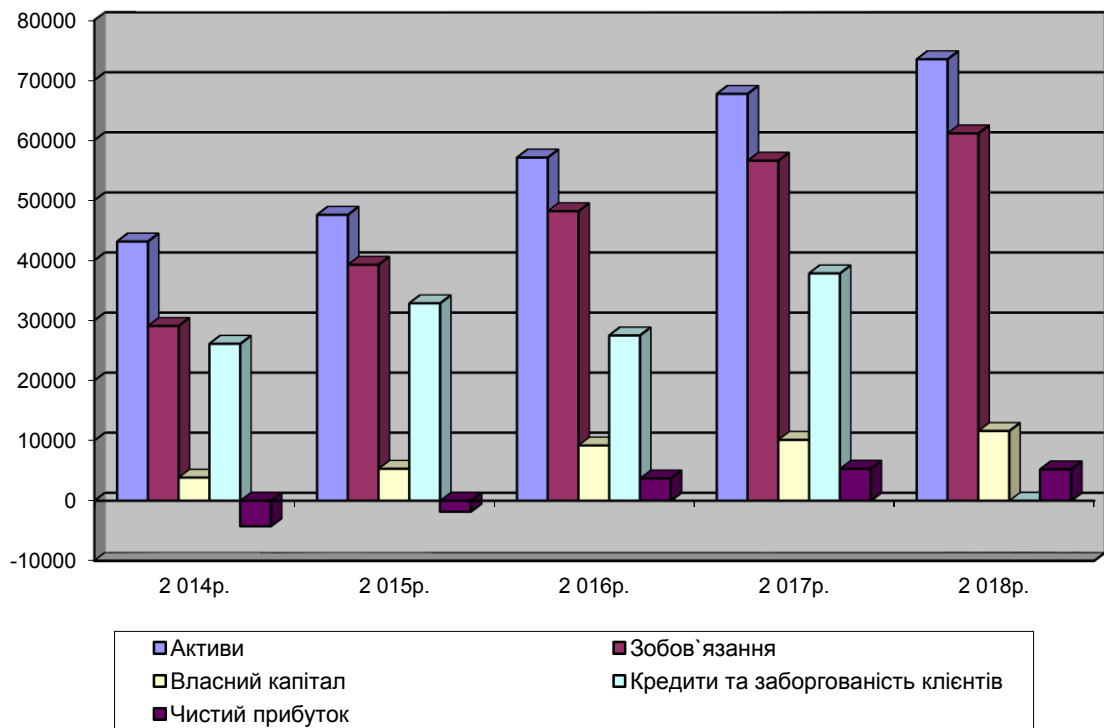

Рис. 2.1 – Основні показники діяльності банку

Результат від торгівлі іноземною валютою зріс в 2018 році на 30% в порівнянні з 2017 роком і становить 440 млн. грн. Дохід банку за 2018 рік становить 5,1 млрд. грн., що менше на 6% проти 2017 року.

Основними клієнтами банку є представники дрібного, малого та середнього бізнесу України. Банк надає своїм клієнтам повний спектр банківських послуг всім клієнтам, але пріоритетним є кредитування дрібного, малого та середнього бізнесу України, які разом з кредитами отримують доступ до інших банківських продуктів – депозитів, переказів, карток.

На кінець 2018 року банком надано 129270 кредитів на загальну суму 47,3 млрд. грн., Протягом 2018 року банком було видано 97802 кредити.

Від кредитування банк у 2018 році отримав процентних доходів 247,1 млн. грн., в тому числі – міжбанківських кредитів – 3,2 млн. грн., або 1,3% сукупних процентних доходів; юридичних осіб та підприємців – 69,5 млн. грн., або 28,1%; фізичних осіб – 174,4 млн. грн., або 70,6%.

При цьому, заборгованість на кінець 2018 року за наданими кредитами становила: міжбанківські кредити – 133,9 млн. грн.. або 7,2 % чистих активів

банку; кредити, які надані юридичним особам та підприємцям – 461,5 млн. грн., або 24,9 %; кредити, які надані фізичним особам – 1047,1 млн. грн. або 56,6%.

Банк зацікавлений співпрацювати з підприємствами малого та середнього бізнесу, приватними підприємцями в цьому напрямку і в майбутньому.

Здійснення операцій на міжбанківському ринку не є пріоритетним напрямком діяльності банку, а є ефективним інструментом для використання надлишку ліквідності банку або поповнення короткострокової потреби в грошових коштах.

На кінець 2018 року в банку обслуговуються 83198 клієнтів, з яких 8216 – юридичних осіб і підприємців, 74982 – фізичних осіб, в банку відкрито 137073 поточних рахунків клієнтів та 26865 вкладних (депозитних) рахунків, з них: 22153 – юридичним особам і підприємцям, 141785 – фізичним особам.

Кошти на рахунках клієнтів є ресурсною базою для здійснення основного виду діяльності банку – кредитування. При цьому банк намагається диверсифікувати ресурсну базу: кошти юридичних осіб та підприємців – 569,1 млн. грн. в тому числі – кошти на вимогу банку – 86,3 млн. грн., або 5% від зобов'язань банку; строкові кошти – 482,9 млн. грн. або 28,2%, з яких 426,9 млн. грн. – це довгострокові кошти, які отримані від міжнародних та інших фінансових організацій. Кошти фізичних осіб – 629,2 млн. грн., у тому числі: кошти на вимогу – 52,9 млн. грн., або 3,1% від зобов'язань банку; строкові кошти – 576,2 тис. грн., або 33,6%. Крім того питому вагу (15,2%) зобов'язань банку складають кошти, які залучені під довгострокові облігації банку – 261,2 млн. грн., які переважно розміщені серед банків та небанківських фінансових організацій. Кошти, які залучені від банків, складають – 89,6 млн. грн., або 5,2 % від зобов'язань банку.

Активи банку в 2018 році в порівнянні з 2014 роком збільшилися на 1693,4 млн. грн., або майже в 12 разів, власний капітал за аналізований період збільшився на 86,7 млн. грн., статутний капітал на 30,3 млн. грн.

2.2 Здійснення фінансового аналізу коефіцієнтів ліквідності

На початковій стадії аналізу необхідно виявлення ступеню дотримання комерційним банком нормативів ліквідності, затверджених Національним банком України (НБУ). Встановлення нормативних вимог щодо ліквідності, обов'язкових для кожної банківської установи, є звичайною практикою центральних банків ряду країн. Це дає змогу здійснювати контроль за ліквідністю банків та підтримувати необхідний рівень ліквідності банківської системи в цілому. Здебільшого з цією метою застосовується метод коефіцієнтів, який дає можливість не тільки оцінити рівень ліквідності окремого банку, але й здійснювати порівняльний аналіз ліквідності різних за розмірами банків.

Метод коефіцієнтів дає змогу виявити кількісний зв'язок між різними рахунками, групами та розділами балансу. У такий спосіб визначають питому вагу окремих балансових рахунків чи груп рахунків у загальному обсязі активів (пасивів) або окремих груп та розділів балансу. Одержані значення порівнюються з нормативними значеннями або аналізуються в динаміці.

Зазвичай у практиці для регулювання та аналізу ліквідності банку центральні банки застосовують кілька коефіцієнтів ліквідності. Очевидним є те, що одним коефіцієнтом простіше керувати як комерційному банку, так і центральному. Проте система багатьох коефіцієнтів дає змогу центральному банку гнучкіше проводити свою політику резервних вимог, наприклад, змінювати рівень вимог для однієї категорії депозитів і залишати його без зміни для іншої. Це посилює ефективність управління ліквідністю банківської системи з боку центрального банку. Також система багатьох коефіцієнтів є більш прийнятною, тому що дає змогу враховувати різні рівні коливання, які притаманні різним категоріям депозитів, і навпаки, передбачає диференціацію ступеня ризику ліквідності для активів.

Подібна практика діє і в Україні. НБУ своєю постановою від 28 серпня 2001 р. № 368 затвердив Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків України, якою для банків встановлено такі нормативи ліквідності:

- норматив миттєвої ліквідності;
- норматив поточної ліквідності;
- норматив короткострокової ліквідності.

1. Норматив миттєвої ліквідності (Н4) встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Він визначається як відношення суми коштів у касі (К_к) та на кореспондентських рахунках (К_р) до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками (ПЗ):

$$H4 = (K_k - K_r) / P * 100\% \quad (2.1)$$

До зобов'язань, що обліковуються за поточними рахунками, належать кошти до запитання інших банків, розміщені в банку (у тому числі кошти НБУ), кошти бюджетів, кошти до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти на клірингових та транзитних рахунках.

Нормативне значення нормативу Н4 має бути не менше 20 %.

2. Норматив поточної ліквідності (Н5) встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Він визначається як відношення активів первинної та вторинної ліквідності (А) до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31-го дня включно (З):

$$H5 = (A/Z) * 100\%. \quad (2.2)$$

До активів первинної та вторинної ліквідності при розрахунку нормативу Н5 належать готівка в касі, банківські метали, кошти на кореспондентських рахунках і строкові депозити в НБУ та інших банках,

боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані НБУ, інші боргові цінні папери в портфелі банку на продаж та інвестиції, надані кредити.

До зобов'язань належать кошти до запитання і строкові депозити інших банків та клієнтів, кошти бюджетів України, кредити, одержані від НБУ та інших банків, цінні папери власного боргу, емітовані банком, субординований борг банку, зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, порук, авалів, зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам і банкам. Нормативне значення нормативу Н5 з 1 січня 2014 р. має бути не менше ніж 40%.

3. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів і визначається як співвідношення ліквідних активів (Ал) до короткострокових зобов'язань (Зк) зі строком погашення до одного року:

$$Н6=(Ал/Зк)100\%. \quad (2.3)$$

До ліквідних активів при розрахунку цього нормативу відносять готівкові кошти, банківські метали, кошти на кореспондентських рахунках і короткострокові депозити в НБУ та інших банках, короткострокові кредити, що надані іншим банкам.

До зобов'язань належать кошти до запитання та короткострокові депозити інших банків і клієнтів, кошти бюджету України, короткострокові кредити, одержані від НБУ та інших банків, короткострокові цінні папери власного боргу, емітовані банком, зобов'язання за всіма видами гарантій, порук, авалів, зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам і банкам.

Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше 20 %. Після аналізу дотримання банком нормативів ліквідності, встановлених НБУ, доцільно проаналізувати динаміку змін показників ліквідності (табл. 2.2, 2.3).

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки окремих статей активів та пасивів банку
(млн. грн.)

Показник	2014 рік	2018 рік	Відхилення, +,-
1. Активи банку	43156	73501	30345
У тому числі:			
короткострокові	10152	19746	869,4
З них:			
строком погашення до 31 дня	1383	3191	280,8
кошти в касі та на коррахунках	4236	10515	227,9
2. Пасиви банку	129,7	1558,5	1428,8
У тому числі:			
короткострокові	71,2	886,8	815,6
З них			
строком погашення до 31 дня	30,8	288,9	258,1
кошти на поточних рахунках клієнтів	15,2	272,1	256,9

Активи банку в 2018 році в порівнянні з 2014 роком збільшились на 1611,7 млн. грн., або майже в 12 разів, в тому числі короткострокові на 869,4 млн. грн., або більше чим в 9 разів, з них кошти в касі та на коррахунках збільшились за відповідний період на 227,9 млн. грн., або майже в 11 разів, активи строком погашення до 31 дня на 227,9 млн. грн., або в 8 разів. Пасиви банку збільшились на 1428,8 млн. грн., або в 12 разів, в тому числі короткострокові збільшились на 815,6 млн. грн., або в 12 разів, з них строком погашення до 31 дня на 258,1 млн. грн., або більше ніж в 9 разів, та кошти на поточних рахунках клієнтів на 256,9 млн. грн., або майже в 18 разів.

Як показують розрахунки, усі нормативи ліквідності банком дотримуються і значно перевищують установлені значення. При цьому показники ліквідності в 2018 році зменшились в порівнянні з 2014 роком – показник миттєвої ліквідності зменшився на 62,9 % і складає 92,4 %, та перевищує нормативне значення на 72,4 %, що показує, що банк здатен забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань; показник поточної ліквідності за відповідний період зменшився з 341,6 в 2014 році до 337,4 в 2018 році, зменшення складає 4,2%, в 2018 році цей показник

перевищує нормативне значення на 297,4%, що показує збалансованість строків і сум ліквідних активів; показник короткострокової ліквідності зменшився за відповідний період з 53,8% до 36,1%, зменшення складає 17,7%, та перевищує норму на 17,7%, що показує здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Таблиця 2.3 – Аналіз політики дотримання нормативів ліквідності комерційного банку, %

Норматив	2014 рік		2018 рік		Норматив	Відхилення від нормативу	
	Методика розрахунку	Значення	Методика розрахунку	Значення		2014 р.	2018 р.
Н4	$\frac{23,6}{15,2} \cdot 100$	155,3	$\frac{251,5}{272,1} \cdot 100$	92,4	> 20	135,3	72,4
Н5	$\frac{105,2}{30,8} \cdot 100$	341,6	$\frac{974,6}{288,9} \cdot 100$	337,4	>40	301,6	297,4
Н6	$\frac{38,3}{71,2} \cdot 100$	53,8	$\frac{319,1}{886,8} \cdot 100$	36,1	>20	33,8	17,7

Однак таку ситуацію не можна вважати цілком позитивною. Значне перевищення банком нормативних значень коефіцієнтів ліквідності свідчить про те, що банк працює дуже обережно, а тому занадто багато своїх коштів вкладає у високоліквідні активи, які зазвичай є менш дохідними, ніж активи з більшим строком вкладення коштів. Отже, банк з погляду отримання доходу неефективно використовує запозичені на ринку фінансові ресурси. Це було характерно для нього в першому періоді і ще помітніше в другому періоді, що, зазвичай, повинно турбувати керівництво і власників банку.

Аналіз банківської ліквідності за методом коефіцієнтів є традиційним підходом до оцінювання рівня забезпеченості банку ліквідними коштами. У процесі аналізу, крім нормативів НБУ, можуть додатково використовуватись

й інші коефіцієнти, що характеризують ліквідність банку та чинники, які на неї впливають.

Один з таких коефіцієнтів ґрунтується на понятті запасу ліквідності. Він визначає відношення заборгованості за кредитами до суми вкладів. Використання цього показника викликане припущенням, що кредити є найменш ліквідним активом серед тих, що приносять дохід. Збільшення значення цього коефіцієнта означає погіршення ліквідності комерційного банку. Основним недоліком цього коефіцієнта є те, що він зовсім не дає уявлення ні про строки погашення кредитів, ні про якість кредитного портфеля.

Ще одним коефіцієнтом, котрий пов'язаний з поняттям запасу ліквідності, є відношення ліквідних активів до сумарних активів банку. Цей коефіцієнт показує, якою повинна бути мінімальна частка ліквідних активів, з тим щоб банк не втрачав своєї ліквідності й одночасно зберіг достатній рівень дохідності.

Найбільш цінним у зарубіжній практиці вважається коефіцієнт швидкої ліквідності, або відношення грошових коштів, цінних паперів та дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань. Цей коефіцієнт ще дістав назву «acidtest» (у переносному значенні — серйозне випробування). Цінність його полягає в тому, що в ньому не враховуються ті короткострокові активи, ліквідність яких може бути поставлена під сумнів.

З метою здійснення контролю за ліквідністю банку коефіцієнти порівнюються з нормативними або середніми значеннями. Доцільно також вивчити стан банку порівняно з конкурентами. Для цього аналізу значення коефіцієнтів ліквідності банку можуть порівнюватись з аналогічними показниками інших банків, середньо-галузевими показниками або з рівнем, який визначений банками на підставі практичного досвіду.

Результати порівняльного аналізу дають змогу виявити загальні тенденції зміни ліквідності банку відносно тенденцій, які склалися у банківській системі. Порівнюючи показники різних банків, необхідно

враховувати однотипність банків, тобто не можна порівнювати універсальний банк, наприклад, з інвестиційним, оскільки вони виконують різні операції і різний рівень їх ліквідності визначається саме різним характером операцій, а не рівнем менеджменту. Так само, порівнюючи банки, що належать до різних країн, треба брати до уваги рівень нормативів ліквідності, встановлений центральними банками цих країн, тобто різний рівень ліквідності може скластися не через різні підходи цих банків до управління ліквідністю, а через різні вимоги центральних банків до ліквідності.

Взагалі аналіз ліквідності за допомогою коефіцієнтів є найпростішим підходом до оцінки ліквідності банку. Основним його недоліком є статична оцінка ліквідності (станом на певний момент часу), що не дає можливості врахувати динамічну природу ліквідності. Тому в країнах з високим рівнем розвитку банківської справи банки намагаються вимірювати свою ліквідність через аналіз потоку грошових коштів, який повинен визначати час та обсяг потенційних потреб у фінансуванні.

2.3. Проведення економічного аналізу якості активів комерційного банку

Ступень ліквідності банківської установи безпосередньо залежить від складу і якості власних активів. Під ліквідністю активів розуміють їх здатність швидко та без суттєвої втрати вартості перетворюватися в грошову форму.

За ступенем ліквідності банківські активи поділяють на три групи.

1. Високоліквідні активи - це такі активи, які перебувають у готівковій формі або можуть бути швидко реалізовані на ринку. Це - готівкові кошти, дорожні чеки, банківські метали, кошти на рахунках в інших банках, державні цінні папери. У міжнародній практиці до складу високоліквідних активів можуть включатися банківські акцепти, векселі та цінні папери першокласних емітентів.

2. Ліквідні активи - це такі, які можуть бути перетворені в грошову форму протягом певного періоду часу (наприклад 30 днів). До цієї групи відносять платежі на користь банку з термінами виконання в зазначений період, такі як кредити, в тому числі і міжбанківські, дебіторська заборгованість, інші цінні папери (крім високоліквідних), які обертаються на ринку.

3. Низьколіквідні активи - це прострочені, пролонговані та безнадійні кредити, ненадійна дебіторська заборгованість, цінні папери, які не обертаються на ринку, господарські матеріали, будинки, споруди та інші основні фонди.

Визначення ступеня ліквідності та віднесення кожної із статей активу до певної групи дає змогу банку оцінити наявні ліквідні кошти та виявити резерви ліквідних активів. З метою уникнення критичних ситуацій та максимально чіткого прогнозування тенденцій у зміні банківської ліквідності застосовують аналіз структури активів банку за ступенем їх ліквідності.

Структура активів банку (зокрема попит на кредити), а також структурні зрушення в ресурсній базі банку формуються під впливом певних чинників. Вплив чинників вивчають, розподіливши їх за такими групами:

1) трендові - показують довгостроковий середній темп зростання кредитів та депозитів, який екстраполюється на майбутнє;

2) циклічні - відтворюють коливання ділової активності в країні протягом одного економічного циклу;

3) структурні - виявляють загальні тенденції зміни в структурі активів та ресурсної бази по групі чи системі банків;

4) сезонні - визначають зміни у стані кредитів та депозитів протягом певного періоду (тижні, місяці) порівняно із середньорічним;

5) випадкові та надзвичайні, пов'язані з особливостями діяльності клієнтів.

Аналіз проводиться за допомогою статистичних методів на базі ретроспективної інформації.

Тренди застосовуються для визначення довгострокової потреби банку у ліквідних коштах. Теорія побудови трендів базується на використанні аналітичної інформації за досить тривалі періоди (від кількох десятків до ста років), з кількома економічними циклами. Певна кількість окремих економічних циклів та тривалість періоду аналізу дає змогу згладити вплив другорядних факторів і виявити найзагальніші зміни в суспільстві чи на ринках, на яких банк проводить свою діяльність. У країнах з нестабільною економікою побудова довгострокових трендів ускладнена, а іноді і втрачає сенс через брак необхідної кількості даних числових рядів, високих темпів інфляції, зміни національної валюти, значного впливу політичних катаклізмів. Аналіз динаміки показників у межах одного ділового циклу дає можливість виявити циклічні зміни. Стадія зростання ділової активності характеризується тим, що попит на кредити, як правило, збільшується вищими темпами, ніж депозитна база, тому банк може відчувати додаткову потребу в ліквідних коштах. Очевидно, що під дією одночасного підвищеного попиту на грошові ресурси та зниження пропонування відсоткові ставки зростають. А отже, для підтримання ліквідності банк вимушений буде кожного разу залучати кошти під вищу ставку та на короткий термін. Якщо в період економічного піднесення строки розміщення активів банку істотно перевищують строки залучення зобов'язань, банк може зазнати збитків унаслідок підвищення процентного ризику. Залучення банком коштів на триваліші строки (а отже, за нижчою ставкою), а розміщення на коротші дає змогу підвищити прибутки та уникнути проблем з ліквідністю в періоди зростання.

Передбачаючи стадію спаду ділової активності, банку слід у відповідний спосіб підготуватися і заздалегідь реструктурувати баланс, бо всі описані процеси відбуваються у зворотному напрямі. Якщо активи розміщувати на довші строки (це дає змогу фіксувати вищу ставку на триваліший період і отримувати вищі доходи), а ресурси залучати на коротші строки, то прибуток банку зростатиме на цій фазі економічного циклу.

Недоліком даного методу є підвищення ризику незбалансованої ліквідності. Одночасно банку потрібно мати на увазі, що в періоди спаду ділової активності попит на кредити значно знижується, тоді як пропонування депозитів збільшується. Виявлення та врахування впливу циклічних чинників на динаміку кредитів і депозитів дає змогу банку точніше прогнозувати потребу в ліквідних коштах на всіх стадіях ділового циклу.

Щодо України, то можливість проведення трендового та циклічного аналізу ускладнена. Така ситуація пов'язана з низкою макроекономічних та політичних факторів, що притаманні історії нашої країни. Так, в Україні немає даних для побудови числових рядів, які використовуються для проведення трендового аналізу (тривалість періоду має бути принаймні 30 років). Структурні чинники відображають зрушення у споживанні, інвестиційному процесі, розвиток науково-технічного прогресу, зміни в чисельності населення та рівні зайнятості. Для виявлення їх впливу структура активів або ресурсної бази по банківській системі в цілому (чи групі банків) аналізується в динаміці. Виявлені структурні зрушення порівнюються з аналогічними даними конкретного банку та враховуються в процесі формування стратегії управління ліквідністю.

Доцільно проводити такий порівняльний аналіз як у розрізі окремих груп банків, так і за даними банківської системи в цілому. В нашій країні залежно від величини активів виділяють чотири групи банків: найбільші (активи понад 1300 млрд. грн.), великі (активи понад 500 млн. грн.), середні (активи понад 200 млн. грн.), малі (з активами менше 200 млн. грн.). У різних групах банків структурні зрушення в активах чи пасивах можуть різнитися. В процесі аналізу доцільно порівнювати структуру показників окремого банку з середніми значеннями аналогічних показників по тій групі банків, до якої він належить. Аналіз дасть змогу банку визначити своє місце та динаміку відносно інших банків та точніше спрогнозувати майбутню потребу в ліквідних коштах.

Аналіз структурних зрушень в активах проводять у розрізі основних статей (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки та структури активів банку у розрізі основних статей %

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення	
	р.	р.	р.	р.	р.	2018р. від 2014 р. та 2017 р.	
Грошові кошти	1,3	3,5	7,0	8,4	5,1	3,8	-3,3
Кошти в інших банках	9,6	11,1	12,4	6,2	10,2	0,6	4,0
Цінні папери на продаж	-	-	-	-	-	-	-
Інвестиційні цінні папери	-	-	-	-	-	-	-
Кредитний портфель	79,9	79,7	73,0	79,0	79,2	-0,7	0,2
Основні фонди	4,0	4,2	6,2	4,7	3,7	-0,3	-1,0
Інше	5,2	1,5	1,4	1,7	1,8	-3,4	0,1

Як показує аналіз табл. 2.4 грошові кошти в структурі активів збільшились в 2018 році в порівнянні з 2014 роком на 3,8 %, а в порівнянні з 2017 роком вони зменшились на 3,3 %, кошти в інших банках за аналізований період збільшились відповідно на 0,6% та 4,0%, кредитний портфель зменшився в структурі в порівнянні з 2014 роком на 0,7%, та збільшився в порівнянні з 2017 роком на 0,2%, основні фонди зменшились за аналізований період відповідно на 3,4 % та 1,0%.

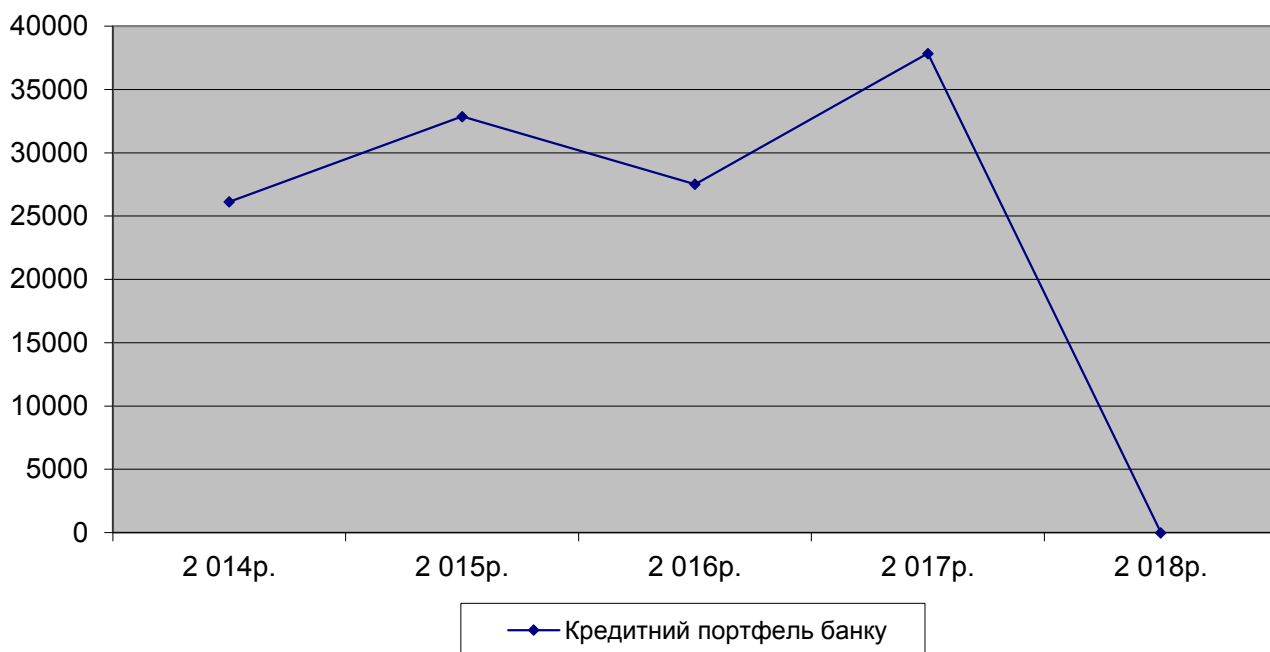

Рис. 2.2 – Динаміка структури кредитного портфеля банку

Кредитний портфель банку (табл. 2.4) з 2016 року має стійку тенденцію до збільшення, а отже, і потреба в ліквідних коштах зростає. У процесі аналізу кредитного портфеля та депозитної бази кожного банку виявляється вплив на ліквідність сезонних чинників. Залежно від особливостей, притаманних діяльності клієнтів банку, складу клієнтури банку, регіональних особливостей та специфіки ринкової ніші конкретного банку вплив сезонних чинників буде відчутним або ж непомітним. Метою такого аналізу є з'ясування змін та закономірностей у стані кредитів та депозитів банку протягом певного періоду (тижні, місяці) порівняно із середньорічними показниками.

Додаткова потреба в кредитах та вилучення депозитів значною мірою залежать від сезонних чинників. Особливо вплив сезонних чинників відчувається, якщо більшість клієнтів банку — сільськогосподарські підприємства. Такий банк відчуває потребу в ліквідних коштах навесні внаслідок зростання попиту на кредити та значне зниження залишків на рахунках клієнтів. Восени, після продажу урожаю, обсяг депозитної бази зростає, а попит на кредити, навпаки, знижується.

Відчутні сезонні коливання в попиті на високоліквідні ресурси та їх пропонування відчувають і ті банки, які працюють з підприємствами харчової та переробної промисловості, будівельними компаніями, туристичними фірмами. Впливу сезонних чинників на ліквідність можна уникнути через галузеву та портфельну диверсифікацію клієнтської бази. За умови існування в банку подібної роду сезонної залежності, пов'язаної з діяльністю одного або кількох типів клієнтів, аналіз сезонних потреб у ліквідних коштах є необхідною умовою успішного функціонування.

Дані ретроспективного аналізу дають можливість банку досить точно визначити вплив сезонних чинників на ліквідність. Під час аналізу обчислюються показники, що характеризують попит на кредити та стабільність ресурсної бази банку в межах певного часового періоду (як правило, кварталу). Порівняння показників, розрахованих за даними різних періодів протягом року, дає змогу банку виявити інтервали пікової потреби в ліквідних коштах та завчасно скласти план дій щодо підтримання ліквідності.

У процесі аналізу ліквідності доцільно оцінювати як структуру і динаміку активів, так і стан зовнішнього середовища: рівень розвитку ринків, на яких обертаються ці активи, законодавчі обмеження. За умови обертання банківського активу на ліквідному, активно діючому ринку та за відсутності або незначної кількості законодавчих обмежень ліквідність банку підвищується. І навпаки, активи, які не можуть бути досить швидко перетворені в гроші через продаж їх на ринку, що спричинено неактивністю та вузькістю ринку (невелика кількість учасників, незначні обсяги, законодавчі обмеження тощо), не варто розглядати як ліквідні засоби.

Особливістю цього виду аналітичної роботи є необхідність здійснення моніторингу (постійного стеження за станом) усіх ринків, на яких обертаються активи банку. Рівень ліквідності активів може змінюватися досить швидко, що прямо пов'язано з динамічністю фінансових ринків, імовірністю виникнення економічної кризи як в окремій країні, так і поширенням паніки на всі світові ринки. Такі фактори суттєво впливають на ліквідність банківських активів і не

можуть бути проігноровані банком, хоча і незначною мірою піддаються прогнозуванню. Значення аналізу стану фінансових ринків зростає, коли банк застосовує стратегію примусової трансформації активів і планує задовольнити потребу в ліквідних коштах через продаж активів до настання термінів їх погашення.

На рівень ліквідності банку впливає якість активів та рівень ризику, який пов'язується з кожним конкретним видом активів. Метою проведення аналізу є визначення ймовірності вчасного повернення коштів банку. Результати такого аналізу дають змогу оцінити безперебійність автоматичного перетворення активів у ліквідну форму у зв'язку з настанням строків погашення кредитів чи цінних паперів, сплати процентів за наданими кредитами, повернення дебіторської заборгованості, одержання дивідендів від пайової участі в інших підприємствах та ін.

Аналіз якості кредитного портфеля банку є необхідним етапом оцінювання банківської ліквідності, оскільки найвищий ризик притаманний кредитним операціям банку. На потребу в ліквідних коштах певною мірою впливає надійність позичальників, адже кредити, які вчасно не повертаються і вимагають реструктуризації, погіршують ліквідну позицію банку. Якщо питома вага прострочених, пролонгованих і безнадійних кредитів значна, то, визначаючи потреби ліквідності, необхідно брати до уваги не лише строки повернення коштів, а й імовірність таких надходжень.

Визначаючи реальну вартість ліквідних активів, банк має спиратися на принцип консерватизму та обережності. Особливо це стосується портфеля цінних паперів. Методи оцінювання портфеля цінних паперів з позицій ліквідності значною мірою залежать від виду портфеля. Цінні папери, що входять до інвестиційного портфеля банку, не є засобом підтримання ліквідності. Такі папери купуються банком на весь період дії з метою отримання стабільного доходу у вигляді процента, платежу за купоном чи дивіденду. Вартість цінних паперів, що входять до інвестиційного портфеля, обчислюється за методом дисконтування майбутніх грошових потоків. Цінні

папери в портфелі на продаж купуються банком на короткий термін з метою вкладення тимчасово вільних коштів. Вартість цих паперів визначається їх поточною ціною, яка може бути як вищою за ціну купівлі (банк отримує прибуток), так і нижчою (банк зазнає збитків).

Нині в комерційних банках України створюється резерв на відшкодування збитків від операцій з цінними паперами (Постанова правління НБУ від 30 грудня 2000 р. № 629). Грошові надходження від цінних паперів мають враховуватися не за їх балансовою оцінкою, а за ринковою ціною (для паперів, які мають активний ринок) або за розрахунковою вартістю (для паперів, які не мають активного ринку). Керуючись принципами консерватизму, банки повинні застосовувати песимістичні оцінки як щодо суми надходжень, так і щодо термінів реалізації цінних паперів чи одержання доходів за ними.

2.4 Фінансовий аналіз ресурсної бази банку

Одним із головних факторів, що визначає ступень ліквідності комерційного банку є якість ресурсної бази установи.

Аналіз структурних зрушень розпочинають з оцінки стабільності ресурсної бази банків та виявлення загальних тенденцій, що мають місце в банківській системі. Узагальнюючою характеристикою стабільності ресурсної бази є співвідношення власного капіталу та зобов'язань банків, яке аналізується в динаміці (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз динаміки та структури пасивів банку за 2014-2018 рр. в %

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018

						р. до 2014 р.
Зобов'язання	69,4	79,0	87,1	89,5	92,7	23,3
Власний капітал	30,6	21,0	12,9	10,5	7,3	-23,3

Аналіз табл. 2.5 рис. 2.3 показують, що зобов'язання в 2018 році в порівнянні з 2014 роком збільшилися на 1606,7 млн. грн., в структурі на 23,3%, власний капітал за аналізований період збільшився на 86,7 млн. грн., а в структурі зменшився на 23,3 %.

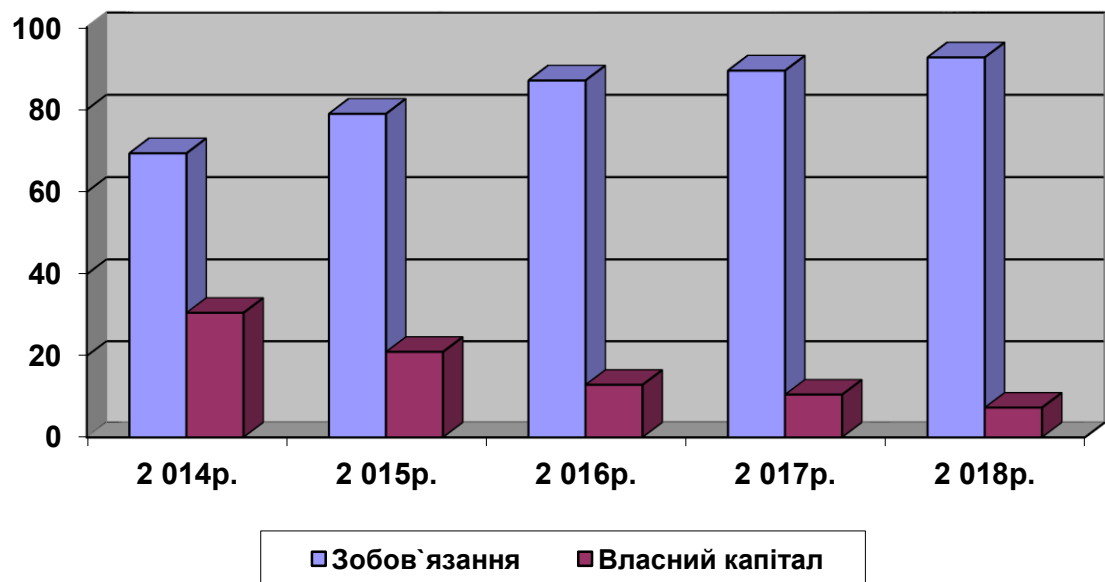

Рис. 2.3 – Динаміка та структура пасивів банку

Розрахунки свідчать про систематичне зростання частки зобов'язань у структурі пасивів банку з відповідним зниженням частки власного капіталу. Це означає, що зі зростанням обсягу загальних активів банку питома вага власного капіталу істотно знижується навіть за умови збільшення його абсолютної величини. Така тенденція є закономірною, адже в розвинених країнах частка власного капіталу в загальних пасивах банків становить близько 8—10 %. З позиції ліквідності подібні структурні зрушення свідчать

про те, що проблеми аналізу та ефективного управління ліквідністю з часом стають для банків все актуальнішими.

Для підвищення ефективності управління ліквідністю доцільно проаналізувати динаміку структурних зрушень за основними статтями зобов'язань по банківській системі в цілому (табл. 2.6). Це дасть змогу банку оцінити загальні тенденції, що мають місце у банківській системі, та врахувати їх під час прогнозування потреби в ліквідних коштах.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку за 2014 – 2018 рр.

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення від попереднього року			
						2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Коррахунки банків	8,9	19,6	11,5	6,7	5,2	10,7	2,6	-2,2	-3,7
Кредити одержані	72,6	56,0	-	-	-	- 16,6	- 56,0	-	-
Кошти клієнтів	18,1	20,3	79,5	77,6	70,0	2,2	59,5	-1,9	-7,6
Кредитори	0,4	4,1	9,0	15,7	24,8	3,7	4,9	6,7	9,1
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-

Проаналізувавши дані, наведені в табл. 2.6, можна зробити висновок, що в структурі зобов'язань банків найбільшою є питома вага коштів клієнтів – в 2018 році вона складає 70%. Частка кредитів, одержаних від міжнародних фінансових організацій та небанківських установ в 2015 році в порівнянні з 2014 роком зменшилась на 16,6 млн. грн., а з 2016 року по 2018 рік позики банк не отримував. Водночас зменшується частка залишків на кореспондентських рахунках інших банків, що свідчить про зменшення

мережі кореспондентських зв'язків українських банків. Подібні структурні зрушення в банківській системі в цілому мають братися до уваги кожним банком під час вибору стратегії управління ліквідністю. Протягом аналізованого періоду в банку збільшуються кредиторська заборгованість за нарахованими витратами до сплати, борговими цінними паперами, емітованими банком та іншими зобов'язаннями.

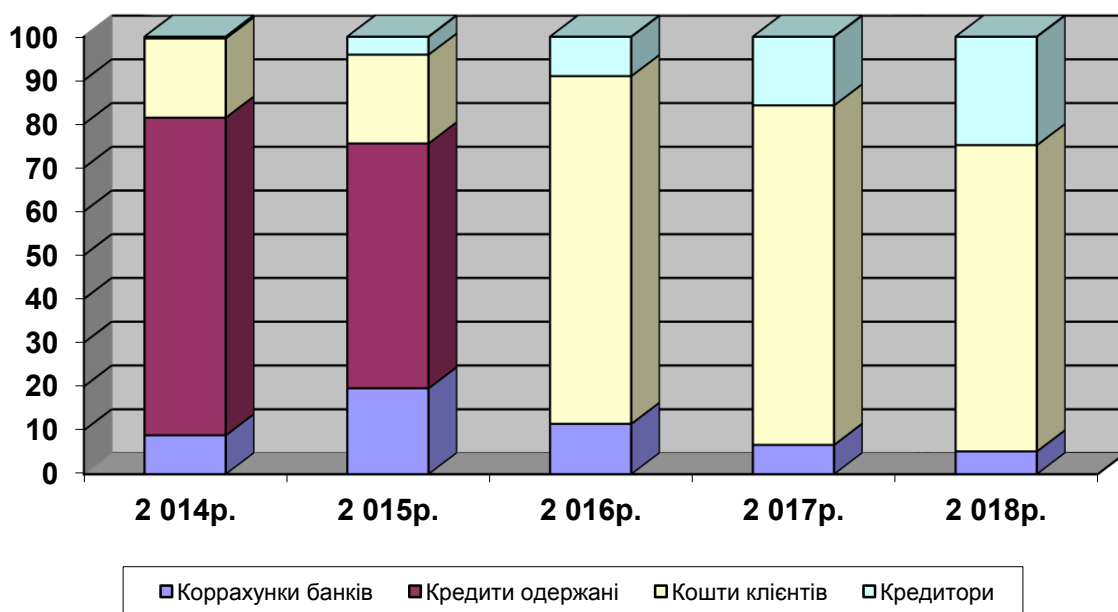

Рис. 2.4. – Динаміка та структура зобов'язань банку

Клієнтська база кредитних установ за своїм складом неоднорідна, тому наступним етапом є аналіз її структури з погляду співвідношення мінливих (кошти до запитання) та стабільних (строкові рахунки) зобов'язань. З метою аналізу стабільності клієнтської бази визначається питома вага основних вкладів у загальній сумі зобов'язань. Порівняння складу та структури клієнтської бази окремого банку з аналогічними показниками по банківській системі в цілому чи з середніми значеннями по групі банків дає змогу оцінити вплив структурних зрушень на стан ліквідності та застосувати відповідні методи управління (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз динаміки і структури клієнтської бази банків, %

Рахунки клієнтів	2017 рік			2018 рік		
	Середні значення по банківській системі	По банку	Відхилення	Середні значення по банківській системі	По банку	Відхилення
До запитання	58,6	52,1	-6,5	65,9	63,1	-2,8
Строкові	41,4	47,9	6,5	34,1	36,9	2,8

Результати аналізу даних (табл. 2.7) свідчать, що в банку клієнтська база стабільніша порівняно з банківською системою в цілому, оскільки питома вага строкових вкладів у структурі клієнтських рахунків у банку на 2,8 % вища, ніж по системі. Водночас банк не зміг подолати загальної тенденції зниження стабільності клієнтської бази, яка мала місце протягом періоду, що аналізується. Так, рівень строкових вкладів, які є найбільш стабільними зобов'язаннями, знизився в банку на 11,0 % (36,9 – 47,9), тоді як у банківській системі — на 7,3 % (34,1 - 41,4). Загалом клієнтську базу банку можна оцінити як досить стабільну.

Ліквідність банку залежить, насамперед, від стабільності ресурсної бази. Тому постійний аналіз ресурсної бази банку з погляду стабільності та ймовірності зняття клієнтами коштів зі своїх рахунків розглядається як необхідний етап процесу управління банківською ліквідністю. Для оцінювання рівня стабільності ресурсної бази окремого банку використовують такі показники:

- рівень осідання грошових коштів за рахунком, %;
- середня тривалість зберігання коштів на рахунку, дні.

По на рахунку до середнього обороту за видачею коштів у розрахунку на кількість днів у періоді:

$$T = (DK * D) / П \quad (2.4)$$

де T - середня тривалість зберігання коштів на рахунку, дні;
ДК - середній залишок коштів на рахунку за період, грн.;
П - середньоденний оборот за видачею коштів з рахунку, грн.;
Д - кількість днів у періоді.

Ці показники аналізуються в динаміці та за кожним рахунком або видом зобов'язань банку (коррахунки інших банків, поточні рахунки, кошти в розрахунках, кошти для розрахунків платіжними картками, цільові кошти до запитання та ін.), що дає змогу виявити загальні тенденції зміни стабільності ресурсної бази банку та точніше прогнозувати потребу в ліквідних коштах. Виконувати такий аналіз можна лише за умови існування відповідного оперативного-інформаційного забезпечення, яке містить дані про надходження та платежі за всіма клієнтськими рахунками. Інформацію доцільно надавати у вигляді графіків вхідних та вихідних грошових потоків на відповідний період - декаду, місяць, квартал. За наявності відповідного програмного забезпечення банк може проводити детальніший аналіз. Для цього до розрахунку наведених показників беруться не лише залишки коштів на початок та на кінець періоду, а й щоденні залишки та надходження за рахунком.

Основним джерелом формування ресурсної бази для багатьох українських банків є залишки коштів до запитання юридичних осіб. Поточні рахунки суб'єктів господарської діяльності, через які здійснюються розрахунки за проведеними операціями, мають найбільшу питому вагу в структурі коштів до запитання. Особливістю поточних рахунків є те, що на них практично завжди є залишок грошових коштів, не використаний самим клієнтом. Ці кошти можуть бути використані для підтримання ліквідності та проведення активних операцій, оскільки вони є дешевим джерелом грошових ресурсів для банку.

Методику аналізу розглянемо на прикладі руху коштів за поточним рахунком підприємства - клієнта банку.

У табл. 2.8. наведено дані про стан надходжень та залишків на поточному рахунку підприємства протягом кварталу з помісячним поділом,

що дає змогу проаналізувати не лише середні значення показників, а й їх динаміку.

Таблиця 2.8 – Аналіз рівня осідання грошових коштів на поточному рахунку підприємства тис. грн.

Показник	1 місяць	2 місяць	3 місяць	Усього
Надходження за період	840	968	1056	2864
Кількість днів у періоді	21	22	22	65
Середньоденні надходження	40	44	48	44
Сума залишків за період	105	181	264	550
Середньоденний залишок	5	8,2	12	8,5
Оборот за видачею коштів	735	787	792	2314
Середньоденний оборот	35	35,8	36	35,6
Рівень осідання коштів, %	12,5	18,6	25	19,3
Тривалість зберігання днів	3	5	7	15

Отже, протягом кварталу на рахунок підприємства надійшло 2864 тис. грн., а оскільки в кварталі було 65 робочих днів, то середньоденне надходження коштів становило 44 тис. грн. ($2860 : 65 = 44$). Аналіз динаміки рівня середньоденних надходжень за місяцями свідчить про постійне підвищення цього показника, що позитивно оцінюється з боку банку.

Зрозуміло, що за поточним рахунком підприємства мають місце як надходження, так і платежі, тому банк має проаналізувати не лише обсяги надходжень, а й залишки грошових коштів на поточному рахунку клієнта (кредитове сальдо). Сума залишків за рахунком підприємства протягом кварталу становила 550 тис. грн. і з урахуванням тривалості періоду, що

аналізується, середньоденні залишки коштів дорівнюють 8,5 тис. грн. ($550 : 65 = 8,5$). Показник рівня осідання коштів у середньому за квартал становить 19,3 %, що свідчить про досить високу стабільність коштів на поточному рахунку підприємства, яке аналізується. Аналіз динаміки цього показника свідчить про постійне підвищення рівня осідання коштів на рахунку даного клієнта і є для банку позитивною тенденцією. Показник середньої тривалості зберігання коштів на рахунку підприємства теж демонструє позитивну для банку динаміку, адже його значення щомісяця зростають і в середньому за квартал становить 15 днів.

Графічні методи аналізу наочно продемонструють динаміку надходжень та залишків на рахунках. Так, щоденні обороти за рахунком клієнта подаються у вигляді стовпчикової діаграми, причому обороти за дебетом та за кредитом відокремлюються. Це дає змогу порівняти щоденну величину надходжень та платежів за клієнтським рахунком протягом періоду, який аналізується. Різниця між щоденними дебетовими і кредитовими оборотами є величиною залишку коштів на рахунку клієнта, яку можна відобразити на тому самому рисунку. На рис. 2.5 наведено діаграму дебетових і кредитових оборотів та графік залишків коштів на поточному рахунку підприємства, яке аналізується.

З наведеного (рис. 2.5.) видно, що на рахунку підприємства майже завжди були залишки грошових коштів (за винятком двох днів), а в окремі періоди їх сума була досить значною (близько 100 тис. грн.).

Аналіз впливу руху грошових коштів на рахунках клієнтів безпосередньо на кореспондентський рахунок банку є важливим напрямом оцінювання ліквідності. У процесі аналізу для кожного банківського дня розраховується різниця між надходженнями та списаннями коштів з рахунку підприємства.

Додатне значення цього показника означає приріст коштів на кореспондентському рахунку банку. І навпаки, від'ємне значення означає зменшення суми коштів на банківському коррахунку (але не означає

виникнення дебетового сальдо на клієнтському рахунку, оскільки списання проводяться з урахуванням наявних коштів клієнта, які включають залишки за попередні періоди).

Для графічного подання результуючої інформації будують діаграму, на якій перевищення надходжень над списанням коштів з рахунка клієнта відображають у додатній площині, а перевищення списань над надходженнями - у від'ємній площині. Така діаграма будується за щоденними даними щодо руху коштів на клієнтському рахунку протягом періоду, який аналізується. Порівняння, нанесених на діаграму додатних та від'ємних значень дає змогу виявити певні закономірності у діяльності клієнта та передбачити періоди їх найсуттєвішого впливу на стан кореспондентського рахунка банку.

На рис. 2.6. зображено діаграму, яка унаочнює інформацію щодо руху грошових коштів протягом місяця за поточним рахунком підприємства, що аналізується.

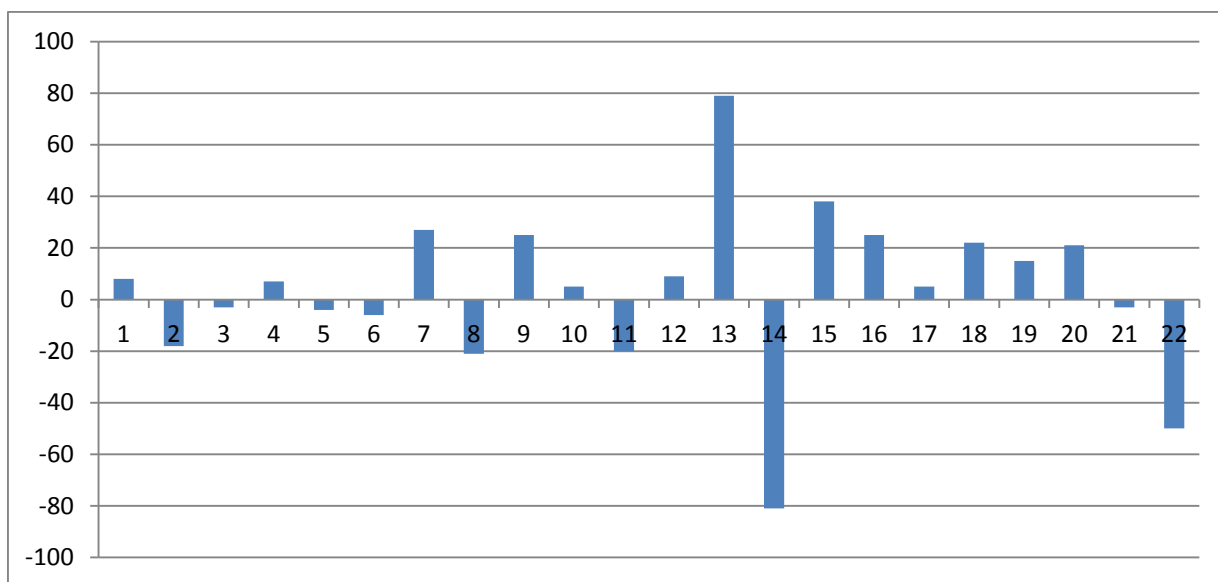

Рис. 2.6. – Вплив руху коштів за рахунок підприємства на коррахунках банку протягом березня (тис. грн.)

З наведеної діаграми видно, що з 22 банківських днів підприємство забезпечувало приріст коштів на коррахунку банку протягом 12 днів на

загальну суму 250 тис. грн. І лише протягом 10 днів підсумковий показник мав від'ємне значення - 236 тис. грн. При цьому періодам списання грошових коштів з поточного рахунка завжди передували періоди їх нагромадження в адекватних обсягах. Максимальна сума списання коштів з рахунка підприємства спостерігалася 19 березня. Ймовірно це пов'язано з виконанням зобов'язань підприємства за податковими платежами до державного бюджету (в Україні для більшості податків терміни платежів припадають на 20-те число місяця).

Вплив випадкових та надзвичайних чинників, пов'язаних з особливостями діяльності клієнтів, виявити найскладніше. Ці чинники не завжди піддаються прогнозуванню, а виявлені ретроспективні дані можуть не повторюватися в майбутньому. Оскільки в комерційному банку кількість клієнтських рахунків досить значна (як правило, кілька тисяч), то сукупна динаміка узагальнених показників за всіма рахунками нівелює будь-які випадкові відхилення за кожним окремим рахунком. Це означає, що на динаміку показників (зокрема коррахунку) банку впливають загальноекономічні чинники, які можна досить точно передбачити. Прикладом прогнозування впливу подібних чинників може слугувати період податкових платежів до бюджету.

Результати аналізу структури, динаміки та рівня стабільності ресурсної бази можуть бути екстрапольовані на майбутнє та використані під час прогнозування потреби банку в ліквідних активах.

2.5 Визначення рівня потреби банку в ліквідних коштах

Сучасними методиками визначення рівня потреб комерційного банку в ліквідних коштах є:

- метод фондового пулу (аналіз надходжень і платежів);

- метод структурування фондів (поділу джерел фінансування);
- метод аналізу показників ліквідності.

Кожний з методів базується на певних припущеннях і дає лише наближену оцінку суми ліквідних коштів, необхідних банку в певний момент часу. Виконувати таку роботу можна лише за умови існування відповідного оперативного-інформаційного забезпечення, яке містить дані про наявні ліквідні кошти, очікувані надходження та майбутні платежі. Інформацію доцільно надавати у вигляді графіків вхідних та вихідних грошових потоків на відповідний період - декаду, місяць, квартал.

На практиці більшість банків створюють резерви ліквідних засобів, які складаються з двох частин: 1) операційних резервів для підтримання потреб ліквідності за короткостроковими прогнозами; 2) планових резервів для забезпечення довгострокових прогнозів попиту на ліквідні засоби. Операційні резерви можуть перевищувати реальну потребу в ліквідних засобах або дорівнювати їй, залежно від того, якої загальної стратегії управління банком дотримується керівництво і який ступінь ризику (імовірність залишитися без ліквідних коштів) є прийнятним для даного банку. Зрештою, дії щодо управління ліквідністю значною мірою ґрунтуються на результатах аналізу потреби в ліквідних коштах на певний період, а ефективність процесу управління визначається точністю та реалістичністю одержаних прогнозів. Аналіз потреби у ліквідних засобах за методом фондового пулу полягає у зіставленні загальної потреби в ліквідних засобах з наявними джерелами їх надходження, які перебувають у розпорядженні банку. Особливістю підходу є те, що всі надходження банку розглядаються як єдиний пул без диференціації за джерелами фінансування. Якщо наявні ліквідні кошти за обсягом перевищують їх використання, то існує надлишок ліквідності, який необхідно швидко інвестувати в дохідні активи до виникнення потреби в грошових коштах.

Коли потреба в ліквідних коштах за обсягом перевищує їх наявність, то банк стикається з дефіцитом ліквідності. Перед менеджментом банку постає

завдання пошуку найдешевших і найдоступніших джерел поповнення ліквідних коштів.

У процесі оцінювання потреб банку в ліквідних коштах необхідно брати до уваги не лише фактичні, а й очікувані грошові потоки.

Основні етапи застосування методу фондового пулу:

- визначення планового періоду для оцінювання потреб ліквідності;
- прогнозування обсягів кредитів і депозитів для обраного періоду;
- обчислення очікуваної динаміки зміни обсягів ліквідних коштів протягом планового періоду;
- оцінка нетто-ліквідної позиції банку протягом планового періоду;
- складення плану дій у разі виникнення дефіциту або позитивного сальдо ліквідності.

Метод фондового пулу доцільно застосовувати, коли ресурсна база банку достатньо однорідна, а можливості використання не-депозитних джерел поповнення ліквідних коштів обмежені.

Завдання аналізу ліквідності ускладнюється, якщо банк використовує принципово різні джерела залучення коштів. У такій ситуації обґрунтованим стає застосування методу структурування фондів (поділу джерел фінансування). Сутність методу полягає у встановленні відповідності між конкретними видами джерел та напрямками використання ресурсного потенціалу. Частина ресурсів, яка сформована за рахунок мінливих джерел, таких як вклади до запитання, залишки на розрахункових рахунках клієнтів, вкладається в короткострокові позики та цінні папери. Кошти, одержані з відносно стабільних джерел (строкові вклади, депозити), можуть бути спрямовані на видачу довгострокових кредитів і придбання облігацій. У разі використання методу структурування фондів необхідно:

- розподілити всі ресурси за джерелами формування залежно від оборотності за рахунками;
- за кожним із джерел установити вимоги збереження фіксованої частки ресурсів у ліквідній формі;

- розподілити кошти з кожного джерела на фінансування відповідних активів.

Так, в загальному випадку всі банківські пасиви поділяють на чотири групи.

1. Поточні зобов'язання (“гарячі гроші”) - кошти, які можуть бути зняті з рахунків без попередження і які чутливо реагують на зміни процентних ставок на ринку. Це - міжбанківські позики з нефіксованим строком погашення, одержані позики “овернайт” (враховуються за строком “до одного дня”).

2. Мінливі зобов'язання - це кошти, значна частина яких може бути вилучена з банку в будь-який час, але певна сума залишків перебуває на рахунках. До них входять кошти до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти бюджету та позабюджетних фондів, коррахунки інших банків, кредиторська заборгованість та транзитні рахунки (враховуються за строками «до семи днів»).

3. Стабільні зобов'язання, або основні вклади - джерела коштів, за якими ймовірність дострокового відпливу грошей мінімальна. До даної групи належать ощадні рахунки, депозитні сертифікати, строкові рахунки, недепозитні джерела коштів з фіксованими строками погашення, кошти від продажу цінних паперів.

4. Безстрокові пасиви - власні кошти банку, такі як статутний капітал, нерозподілений прибуток, резерви.

У разі потреби кожен банк може застосувати власний підхід до групування пасивів, який точніше відображає специфіку його діяльності. Рівень деталізації в процесі групування залежить від потреб банку і може бути доведений до рахунків аналітичного обліку.

На наступному етапі аналізується стабільність ресурсної бази в розрізі виділених груп зобов'язань. Проведення такого аналізу має на меті виявлення стабільних залишків на рахунках до запитання та встановлення рівня дострокового вилучення коштів за строковими депозитами. Ретроспективний

аналіз особливостей руху коштів за рахунками та групами рахунків за досить тривалі проміжки часу дає змогу виявити загальні тенденції та закономірності, які екстраполюються на майбутнє.

Потреба банку в ліквідних засобах оцінюється встановленням для кожної категорії джерел фінансування вимоги збереження певної частки коштів у ліквідній формі. Для стабільних джерел ця частка може бути незначною – 10 -15 %, для мінливих вкладів і недепозитних зобов'язань - 25 - 30 %, для зобов'язань за “гарячими грошима” – 80 - 90 %.

Конкретні вимоги щодо утримання коштів у ліквідній формі визначаються суб'єктивно, здебільшого на основі міркувань, припущень та досвіду менеджерів кожного банку. Обсяг ліквідних коштів за кожною групою обчислюється множенням установленої частки на суму зобов'язань за відповідною групою джерел фінансування. Додавши знайдені значення за всіма групами зобов'язань, розраховують загальну суму необхідних банку ліквідних коштів.

Обчислену в такий спосіб величину ресурсів банк має зберігати у формі ліквідних активів. Ту частину ресурсів, що залишилася, банк розподіляє з урахуванням їх характеру та можливих напрямів розміщення. Частина ресурсів, сформована за рахунок мінливих джерел, вкладається в короткострокові позики та цінні папери. Кошти, одержані зі стабільних джерел, можуть бути спрямовані на видачу довгострокових кредитів і придбання облігацій.

Наприклад, у результаті аналізу стабільності своєї ресурсної бази банк з'ясував, що рівень осідання коштів за поточними зобов'язаннями становить 10%, за групою мінливих зобов'язань - 20 %, а за стабільними зобов'язаннями - 95 %. З урахуванням одержаних даних банку слід здійснити перерозподіл обсягів зобов'язань за групами (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Аналіз стабільності зобов'язань банку, млн. грн.

Група зобов'язань	Сума	Рівень осідання коштів, %	Змінна частина	Стабільна частина
Поточні	429,3	10	386,4	42,9
Мінливі	507,8	20	406,2	101,6
Стабільні	778,3	95	38,9	739,4
Усього	1715,4	-	831,5	883,9

За результатами аналізу можна зробити висновки, що змінна частина пасивів банку, яку слід враховувати в групі з найкоротшими термінами погашення (до трьох або до семи днів), становить 831,5 млн. грн. Загальна ж сума мінливих і поточних зобов'язань без урахування їх рівня стабільності становила 39 200 тис. грн. ($429,3 + 507,8 = 937,1$). Результати аналізу дають змогу банку точніше обчислювати вихідні грошові потоки та не створювати надмірних резервів ліквідних коштів.

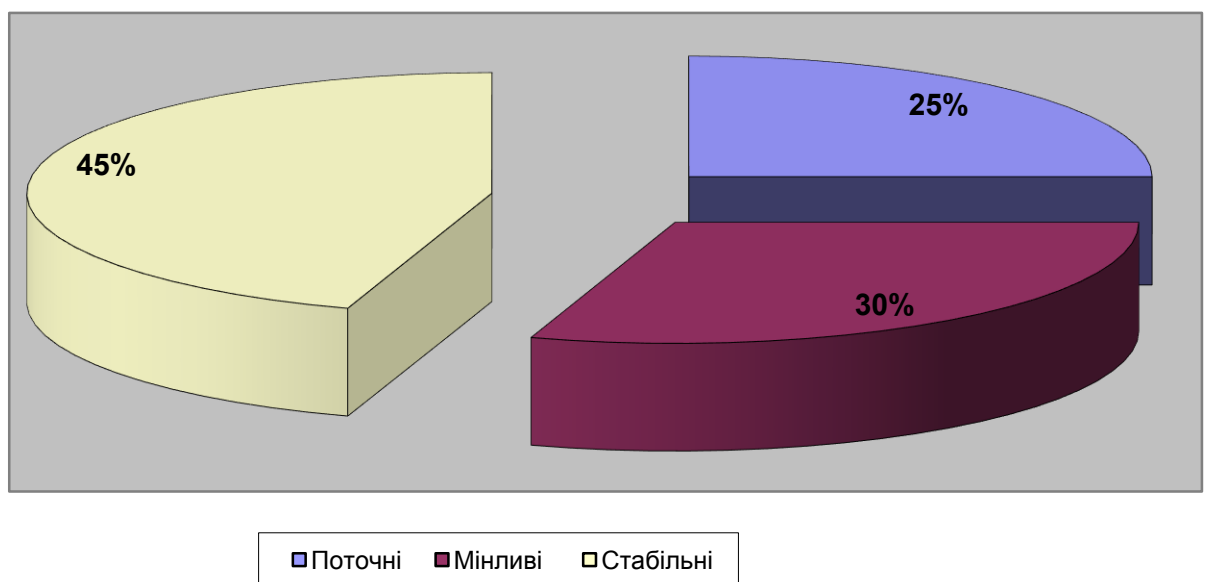

Рис. 2.7 – Структура зобов'язань банку

Аналіз ліквідності банку може здійснюватись за допомогою методу коефіцієнтів, які характеризують рівень забезпеченості банку ліквідними

засобами. У процесі аналізу значення обчислених коефіцієнтів порівнюються з нормативами, середньогалузевими показниками або з рівнем, який визначений банками на базі практичного досвіду. Результати порівняльного аналізу дають змогу виявити загальні тенденції зміни ліквідності банку й імовірність виникнення проблемних ситуацій, а також вжити відповідних заходів щодо поповнення ліквідних активів або реструктуризації балансу. Аналіз показників ліквідності застосовується, як правило, для здійснення контрольної функції. Центральні банки ряду країн вдаються до цього методу, встановлюючи нормативи ліквідності, додержувати яких зобов'язаний кожний банк.

Подібна практика діє і в Україні. У процесі аналізу ліквідності банк може додатково використовувати й інші коефіцієнти (табл. 2.10).

Використання перелічених та інших показників допомагає всебічно аналізувати потреби й стан ліквідності, а також точніше оцінювати ризик незбалансованої ліквідності банку. Розробивши внутрішньобанківську систему деталізованих показників ліквідності, менеджмент матиме змогу контролювати оперативні дані та планувати діяльність з урахуванням специфіки операцій конкретного банку.

Достовірне визначення потреби банку в ліквідних коштах є важливою складовою процесу управління банківською ліквідністю. Найчастіше аналіз ліквідності банку проводиться за допомогою порівняння вхідного та вихідного грошових потоків протягом певного періоду. Складові вхідного грошового потоку (надходження коштів) та вихідного грошового потоку банку наведено на рис. 2.8.

Аналітичним показником, який характеризує стан ліквідної позиції банку, є розрив ліквідності (GL) - різниця між сумою надходжень (ICF) та сумою використаних коштів (UCF):

$$GL = ICF - UCF \quad (2.5)$$

Якщо наявні ліквідні засоби за обсягом перевищують їх використання, то існує додатний розрив ліквідності ($GL > 0$), і це той надлишок ліквідних засобів, який необхідно швидко інвестувати в дохідні активи до виникнення потреби в грошових коштах. Коли потреба в ліквідних засобах за обсягом перевищує їх наявність, то банк має від'ємний розрив (дефіцит) ліквідності ($GL < 0$) і перед ним постає завдання пошуку найдешевших і найдоступніших джерел поповнення ліквідних коштів.

Оперативний аналіз розриву ліквідності допомагає банку здійснювати щоденний контроль за ліквідністю. Основні етапи оперативного аналізу розриву ліквідності та визначення потреби в ліквідних коштах:

- визначення планового періоду для оцінювання потреб ліквідності;
- поділ планового періоду на інтервали згідно зі строками виконання активів та зобов'язань;
- групування активів і пасивів банку за строками;
- обчислення розриву ліквідності (фактичного та прогнозованого) у кожному із зафіксованих інтервалів;
- обчислення сукупного (кумулятивного) розриву ліквідності протягом планового періоду;
- складання плану дій у разі виникнення дефіциту або позитивного сальдо ліквідності.

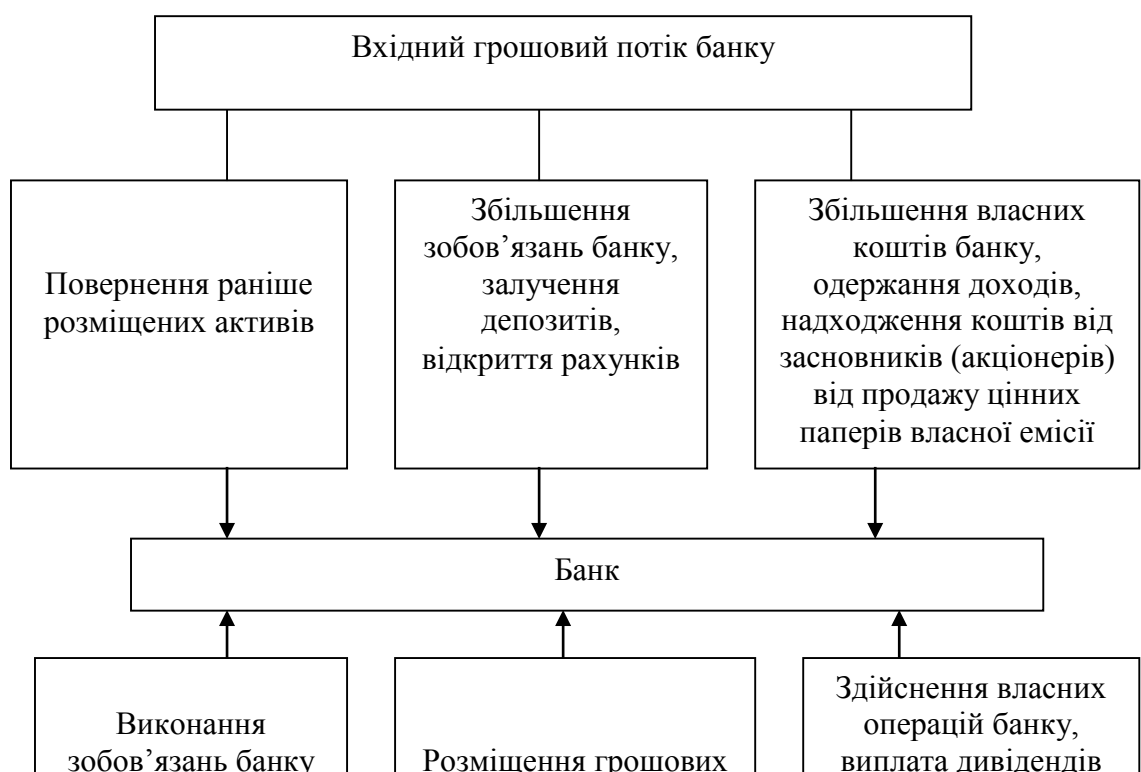

Рис. 2.8. – Складові вхідного та вихідного потоку

Оперативний аналіз розриву ліквідності спрямовано на здійснення моніторингу за ліквідною позицією банку. Проводять його за допомогою табличного методу, групуючи активи і пасиви банку за термінами (по горизонталі) та за структурою (по вертикалі), що уможлиблює порівнювання вхідних та вихідних грошових потоків у кожному із зафіксованих інтервалів та обчислення сукупного розриву ліквідності. Форму аналітичної таблиці банк вибирає довільну з урахуванням особливостей структури свого балансу та необхідного рівня деталізації інформації щодо строків. При цьому банк має вибрати той рівень деталізації, який найточніше відображає специфіку його діяльності, а структурну деталізацію можна довести до рівня рахунків аналітичного обліку кожної конкретної вимоги чи зобов'язання банку. Деталізація інформації за строками має бути найдокладнішою щодо найближчих періодів (протягом найближчого тижня - за днями, протягом найближчого місяця - за тижнями), у віддалені строки можна обмежитися загальними даними, проте сучасний розвиток програмних засобів дає змогу досягти будь-якого рівня деталізації.

У процесі оперативного аналізу банку слід брати до уваги не лише фактичні, а й очікувані грошові потоки. Тому особливого значення набуває

прогнозний аналіз зміни обсягів попиту та пропонування ліквідних коштів, який базується на вивченні динаміки цих змін, статистичних даних, досвіді та знаннях фахівців банку.

Аналіз ліквідних активів комерційного банку виконується за допомогою їх групування залежно від строків погашення. За цією ознакою активи банку поділяють на три групи:

- активи з негайним строком погашення (наприклад, до 7 днів);
- активи з фіксованим строком погашення;
- активи з невизначеним строком погашення.

До активів з негайним строком погашення відносять такі: залишок коштів на кореспондентському рахунку в НБУ в повному обсязі враховується в групі поточних активів. За грошовими коштами на коррахунках в інших банках (рахунки НОСТРО) терміни повернення визначаються відповідно до заведеної практики розрахунків з конкретним банком за умови, що розпорядження щодо переведення коштів буде віддано негайно. Як правило, цей термін не перевищує три дні. Отже, кошти на коррахунках вважаються високоліквідними, і їх відносять у групу “до трьох днів”; цінні папери з портфеля на продаж. Дані цінні папери слід вважати розміщеними на такий строк, який необхідний для їх реалізації на ринку за умови, що пошук покупця буде розпочато негайно. Традиційно портфель цінних паперів на продаж формується із високоліквідних паперів, таких як акції - “блакитні фішки”, облігації та векселі, що активно котируються на ринку, а тому строки реалізації подібних активів здебільшого не перевищують тижня. Обчислюючи грошові потоки від продажу подібних активів, слід брати до розрахунку поточну ринкову ціну цих цінних паперів, незалежно від їх номіналу чи ціни купівлі.

До активів з фіксованим строком погашення відносять такі статті:

- цінні папери у портфелі банку на інвестиції. До даної групи активів застосовується інший підхід при визначенні ступеня ліквідності. Ці цінні

папери банк купує з метою інвестування коштів та отримання доходів, а тому має намір зберігати їх протягом усього періоду їх обігу (до настання строку погашення). Тому для цього типу активів датою повернення інвестованих грошових коштів слід вважати дату погашення цінних паперів емітентом. Якщо фіксований термін повернення вкладених коштів відсутній (наприклад для акцій), строк надходження грошових коштів визначається відповідно до тривалості прогнозованого строку зберігання тих цінних паперів, який банк установлює самостійно;

- за кредитами, лізинговими та факторинговими операціями, дебіторською заборгованістю терміни надходження грошових коштів визначаються згідно зі строками їх повернення, зафіксованими у відповідних угодах.

До активів з невизначеним строком погашення відносять:

- пролонговані, реструктуризовані кредити. Крім того, визначаючи обсяги грошових надходжень, слід враховувати можливі втрати за кредитними операціями банку;

- кошти, вкладені в основні засоби і нематеріальні активи, пайову участь у дочірніх структурах, обов'язкові резерви, розміщені в НБУ, та інші аналогічні активи враховуються у групі безстрокових у повному обсязі;

- майбутні доходи слід враховувати в тих періодах, коли банк розраховує їх реально одержати. Обсяги таких доходів обчислюються з урахуванням валютного ризику, ризику відсоткових ставок, ризику цінних паперів чи інших ризиків, які можуть суттєво вплинути на величину грошового потоку. Наприклад, надходження доходів у доларах США, які планується одержати через місяць, банк має врахувати з огляду на форвардний (а не спотовий) курс долара на місяць.

Групування активів залежно від строків їх погашення подано в додатку Б.

Виконати групування зобов'язань складніше, адже терміни та обсяги вилучення коштів переважно визначаються клієнтами, а не банком. У

банківській практиці існують різні підходи до групування пасивів та прогнозування вихідного грошового потоку протягом планового періоду. За найпростішого підходу до розподілу пасивів за строками зобов'язання банку розглядають без урахування таких характеристик, як рівень осідання коштів за рахунками, оборотність чи ймовірність дострокового вилучення за строковими депозитами. Отже, зобов'язання враховуються в тій чи іншій групі в повному обсязі. Це дає змогу лише приблизно оцінити вихідний грошовий потік банку. За умови достатньої однорідності ресурсної бази банку застосування подібного підходу є доцільним.

У разі використання банком різних джерел залучення коштів процес прогнозування вихідного грошового потоку ускладнюється. Аналіз проводиться за допомогою більш детального структурування пасивів, що дає змогу одержати точніший прогноз. Крім того, потреба банку в ліквідних коштах визначається з урахуванням рівня осідання та оборотності коштів за кожною групою зобов'язань, а також імовірності дострокового вилучення коштів за стабільними джерелами фінансування.

Розподіл пасивів банку за строками відбувається у такий спосіб: кошти до запитання відносять до групи поточних пасивів; строкові зобов'язання банку враховують у тому періоді, на який припадає термін повернення коштів згідно з укладеним договором; вплив коштів, пов'язаних з адміністративно-господарською діяльністю, операційні витрати, податкові платежі враховують відповідно до очікуваних строків здійснення цих витрат.

Групування пасивів за строками виконується за допомогою такої самої таблиці, яку банк використав для розподілу активів за строками.

Після цього складають загальну таблицю, яка дає змогу порівняти активи і пасиви з однаковими строками та проаналізувати розрив ліквідності (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 - Аналіз розриву ліквідності банку млн. грн.

Активи	До запитання та до 1 місяця	1-3 міс.	3-12 міс.	1-5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Всього
Активи	319,1	142,0	513,5	655,2	50,7	79,5	1760,0
Пасиви	288,8	175,4	422,4	590,5	80,8	0,3	1558,2
Розрив ліквідності	30,3	-33,4	91,1	64,7	-30,1	79,2	201,8
Сукупний розрив	30,3	-3,1	88,0	152,7	122,6	201,8	-

Дані табл. 2.13., рис. 2.8., свідчать, що в інтервалах від одного до трьох місяців банк має від'ємний розрив ліквідності, але нагромаджені в попередні періоди ліквідні кошти дають змогу перекрити від'ємний розрив ліквідності в цих періодах. Тому сукупний розрив ліквідності в кожному із проаналізованих у таблиці інтервалів є додатною величиною. З цієї причини банк має розглянути можливі варіанти додаткового розміщення надмірних ліквідних коштів, особливо в періодах понад 5 років, та строк погашення яких не визначений. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що в цілому банк не має проблем з ліквідністю у періодах, що аналізуються.

Очікувані грошові потоки теж беруться до уваги у процесі оцінювання потреби банку в ліквідних засобах. Базою для підготовки прогнозу зміни обсягів попиту та пропонування ліквідних коштів є аналіз динаміки, статистичних даних, досвід та знання фахівців банку.

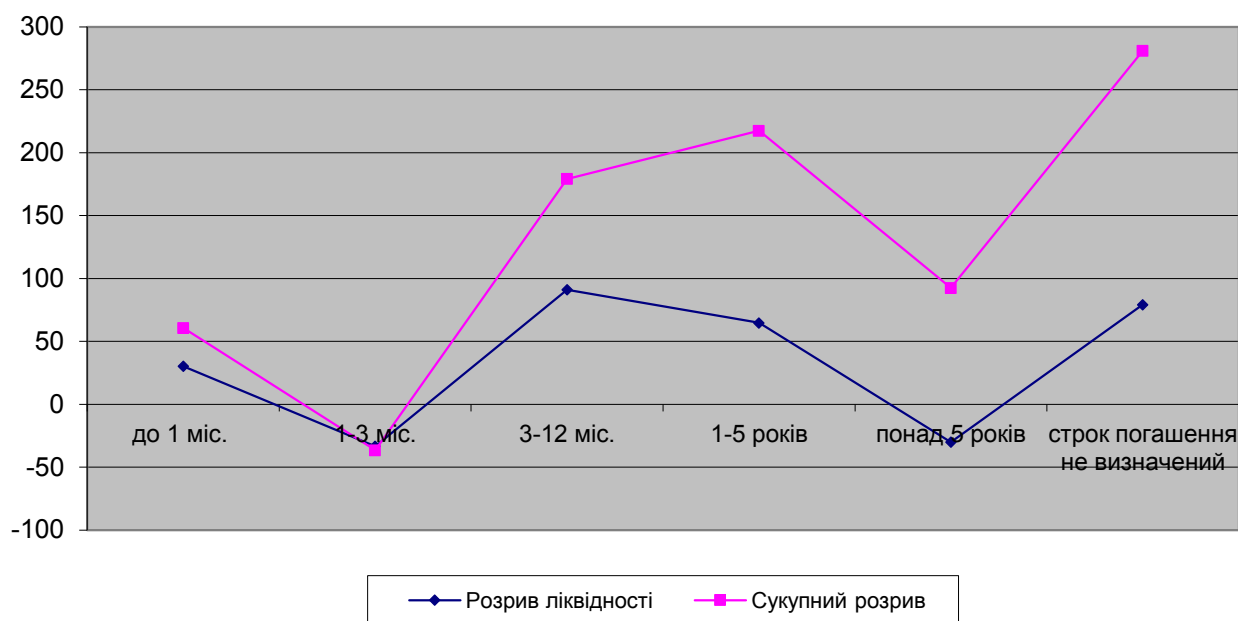

Рис. 2.9. – Розрив ліквідності банку

Дієвість такого підходу є особливо високою тоді, коли менеджмент банку має достатньо інформації та багато достовірних позицій, наприклад таких, як договір про відкриття кредитної лінії, кредитні заявки, попереднє повідомлення клієнта про намір зняти кошти з рахунка, настання термінів платежів до бюджету. Особливо значний вплив на ліквідну позицію банку справляють великі за обсягами угоди, котрі необхідно враховувати ще на етапі їх планування та підготовки контракту. Реалістичний прогноз може бути складений лише за наявності подібної інформації. Маючи достовірний прогноз ліквідної позиції, банк може оцінити свої можливості щодо підтримання необхідного рівня ліквідності, у разі потреби залучити кошти за прийнятною ціною з доступних джерел та точніше планувати власну діяльність.

Для аналізу прогнозованих грошових потоків банку використовують таблицю, аналогічну до тієї, яку банк використав для аналізу фактичного розриву ліквідності. У такому разі в таблиці відображається співвідношення обсягів очікуваних активних та пасивних операцій відповідно до запланованих строків їх проведення. У подальшому обидві таблиці суміщають, що дає змогу проаналізувати загальний розрив ліквідності (реальний та прогнозований). Такий аналіз наведено в табл. 2.14.

Як видно з табл. 2.14, прогнозований сукупний розрив ліквідності протягом усього планового періоду має від'ємне значення, що свідчить про дефіцит ліквідних коштів у банку. Оскільки банк має реальний надлишок ліквідних коштів, то це дає змогу зменшити величину прогнозованого дефіциту. Так, у найближчий день (до 24 год.) банк має загальний надлишок ліквідних коштів у сумі 10,3 млн. грн., але вже в наступні сім днів ці кошти розміщуються на ринку, і з урахуванням прогнозу розрив ліквідності стає від'ємний. Ця ситуація зберігається протягом одного дня, а далі банк матиме надлишок ліквідних засобів, які повністю використовуються в наступний період.

У випадку використання банками удосконаленого підходу до прогнозування потреби в ліквідних коштах до уваги береться ймовірність настання тих чи інших подій, що призводять до виникнення проблем ліквідності. Такий підхід дає змогу аналізувати кілька сценаріїв, а саме: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. Для кожного зі сценаріїв (або для найбільш імовірних) розробляється план дій.

У разі найгіршого з погляду ліквідності сценарію банку необхідно включити до плану дій аналіз вартості альтернативних джерел підтримання ліквідності, реалістичний графік конвертації активів у грошові кошти, перелік джерел запозичення значних сум та оцінку їх доступності. Найкраща для банку позиція ліквідності характеризується надлишком ліквідних засобів, і банк повинен мати план інвестування цієї частини коштів з метою максимізації прибутків. За такого підходу банки оцінюють не реальні, а очікувані потреби в ліквідних коштах, ґрунтуючись на певних імовірнісних характеристиках настання різних ситуацій. Це дає змогу не формувати реальний резерв ліквідних активів, а лише планувати діяльність з фінансування можливого впливу грошових коштів.

Аналіз розриву ліквідності дає змогу банку виявити невідповідність між сумами надходжень та платежів у різні періоди і вчасно прийняти коректні та обґрунтовані управлінські рішення.

Підтримання економічної безпеки на необхідному рівні має бути основою стратегічного менеджменту в банку.

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

В результаті своєї діяльності банк у 2018 році отримав чистий прибуток в сумі 21,9 млн. грн., що більше на 16,9 млн. грн. в порівнянні з 2014 роком, або в 4,4 рази. При цьому чистий процентний дохід становить 145,8 млн. грн., що більше в 1,5 рази ніж у 2017 році та в 12 разів більше в порівнянні з 2014 роком. Чистий комісійний дохід становить 27,6 млн. грн., що більше в 1,5 рази , ніж у 2017 році та 5,3 рази більше ніж у 2014 році.

Активи банку в 2018 році в порівнянні з 2014 роком збільшились на 1693,4 млн. грн., або майже в 12 разів, власний капітал за аналізований період збільшився на 86,7 млн. грн., статутний капітал на 30,3 млн. грн.

Основними клієнтами банку є представники дрібного, малого та середнього бізнесу України. Банк надає своїм клієнтам повний спектр банківських послуг всім клієнтам, але пріоритетним є кредитування дрібного, малого та середнього бізнесу України, які разом з кредитами отримують доступ до інших банківських продуктів – депозитів, переказів, карток.

Висновки по розділу 2

Активи банку станом на кінець 2018 року становили 73,8 млрд грн. Їхнє зростання на 6,8 млрд грн за рік відбулося за рахунок приросту нових кредитів, виданих юридичним особам та приватним клієнтам банку. Так, кредитний портфель банку протягом 2018 року зріс на 7,2 млрд грн або на 16,5% у річному вимірі (р/р) і досяг позначки 51,1 млрд грн. Якісний кредитний портфель** банку зріс на 10,4 млрд грн або майже на 30% р/р. Зокрема, обсяг портфеля кредитів, наданих корпоративним клієнтам, збільшився на 7,7 млрд грн, із яких 4,7 млрд грн – в іноземній валюті. Приріст кредитів роздрібного бізнесу в національній валюті досяг 2,8 млрд грн. Водночас банк успішно проводив роботу щодо скорочення проблемної заборгованості – протягом

року його непрацюючий портфель зменшено більш ніж на 3 млрд грн. У 2018 році відбулося зростання ресурсної бази за рахунок коштів клієнтів. На кінець звітного періоду обсяг коштів, залучених у клієнтів – фізичних та юридичних осіб, становив 58,4 млрд грн. Зростання коштів (на 11,6% р/р) відбулося завдяки приросту залишків на рахунках корпоративних та приватних клієнтів, що свідчить про високий рівень довіри до банку. Розмір балансового капіталу банку на кінець 2018 року становив 11,6 млрд грн та протягом звітного року збільшився на 0,7 млрд грн завдяки прибутковій діяльності. Рівень адекватності капіталу банку на кінець року сягав 19,04% (при встановленому НБУ нормативному значенні на рівні 10%), що свідчить про високий ступінь фінансової стійкості банку. Банк показує другий найвищий фінансовий результат по банківській системі України. Чистий прибуток після оподаткування банку за 2018 рік становив 5,1 млрд грн, що на 0,6 млрд грн або на 14% перевищує показник попереднього року. Збільшення фінансового результату діяльності відбулося переважно за рахунок зростання процентного результату на 1,3 млрд грн (+22% порівняно з 2017 роком), зумовленого значним приростом кредитного портфеля банку в національній та іноземній валютах та збільшенням відсоткових ставок за користування кредитними коштами в умовах підвищення облікової ставки Національного банку України.

Усі нормативи ліквідності банком дотримуються і значно перевищують установлені значення. При цьому показники ліквідності в 2018 році зменшились в порівнянні з 2014 роком – показник миттєвої ліквідності зменшився на 62,9 % і складає 92,4 %, та перевищує нормативне значення на 72,4 %, що показує, що банк здатен забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань; показник поточної ліквідності за відповідний період зменшився з 341,6 в 2014 році до 337,4 в 2018 році, зменшення складає 4,2%, в 2018 році цей показник перевищує нормативне значення на 297,4%, що показує збалансованість строків і сум ліквідних активів; показник короткострокової ліквідності зменшився за відповідний період з 53,8% до 36,1%, зменшення складає 17,7%, та перевищує норму на 17,7%, що показує

здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

3 ОСНОВНІ МОЖЛИВОСТІ З ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

3.1 Підвищення конкурентоспроможності банку за рахунок оптимізації управління і регулювання ліквідності

Сучасні моделі ефективного управління ліквідністю комерційних банків ґрунтуються на управлінні або активами, або пасивами. Для управління активами використовують такі методи стратегічного управління: загального фонду коштів (оптимальна структура фінансових ресурсів банку формується на основі співвідношення первинних і вторинних резервів); розподілу активів (джерела залучених коштів розмежовуються відповідно до норм резервування); наукового управління (на основі застосування інструментарію економіко - математичного моделювання). Разом із цим, ці методи не дають змоги спрогнозувати основні характеристики управління ліквідністю банку.

Зазначену проблему запропоновано вирішити за допомогою побудови моделі оптимального залучення ліквідних коштів відповідно до їх потреби. Основою побудови моделі є балансний рух коштів для кожного планового періоду. Для побудови формалізованої моделі вводимо такі позначення: t – індекс планового періоду, $t = \overline{1, T}$; a_t – прогнозна нерівномірна потреба в ліквідних коштах у періоді t ; S_0 – початковий розмір запасу ліквідних коштів; S_t – обсяг запасів ліквідних коштів для періоду t ; x_t – обсяг додаткового залучення коштів для покриття дефіциту ліквідності у періоді t ; y_t, Z_t – відповідно збільшення або зменшення потреби коштів у періоді t ; l – норматив ліквідності.

Знайдемо оптимальний план залучення коштів x_t для кожного горизонту планування та розміру залишку ліквідних коштів S_t , щоб сумарне коливання динаміки додаткового залучення коштів і сумарний розмір запасу ліквідних коштів були мінімальними. Враховуючи вищезазначене, знайдемо такий

розв'язок $\{x_t \geq 0, y_t \geq 0, S_t \geq 0, Z_t \geq 0, t = \overline{1, T}\}$, який забезпечив би для цільової функції

$$F = \sum_{t=1}^{T-1} y_t + \sum_{t=1}^T S_t \rightarrow \min \quad (3.1)$$

при виконанні умов:

2) балансова умова руху коштів для кожного планового періоду

$$S_{t-1} + x_t = a_t + S_t, t = \overline{1, T}, \text{ або } S_{t-1} + x_t - S_t = a_t, t = \overline{1, T}; \quad (3.2)$$

3) умова дотримання принципу рівномірності залучення коштів, яка виражається за допомогою різниці цих коштів за кожних два послідовних періоди, тобто між x_{t+1} та x_t . З іншого боку зазначену величину можна подати як різницю двох невідомих y_t і Z_t :

$$x_{t+1} - x_t = y_t - Z_t, t = \overline{1, T-1}, \text{ або } x_{t+1} - x_t - y_t + Z_t = 0, t = \overline{1, T-1}; \quad (3.3)$$

4) умова дотримання нормативів ліквідності

$$S_t \geq l \cdot a_{t+1}, t = \overline{1, T}. \quad (3.4)$$

Основною помилкою при виборі методів управління ліквідністю є необгрунтоване надання переваги одному із них. Тому моделі та методи банки мають використовувати в комплексі, залежно від їх розвитку і специфіки діяльності.

Стратегія управління банківською ліквідністю повинна враховувати стан ресурсного забезпечення банку, особливо в умовах конкуренції. Як можливий варіант досягнення такої мети, запропоновано проводити моніторинг ресурсного забезпечення ліквідності (рис. 3.1), що дає змогу здійснити маневрування активно - пасивними операціями для підтримання бажаного рівня ліквідності. Так, моніторинг можна проводити не лише для оцінки та прогнозування показників діяльності банківської установи, а й для

оцінки позицій конкурентів на ринку банківських продуктів, метою якого є розробка стратегії управління ліквідності.

Рис. 3.1. - Етапи та умови моніторингу ресурсного забезпечення ліквідності банківської установи.

Складовими елементами моніторингу ліквідності є оцінка та аналіз вхідних і вихідних фінансових потоків банку. Доведено, що незбалансованість таких потоків, неузгодженість термінів за активно-пасивними операціями мають негативний вплив на банківську ліквідність. Ліквідність банківської установи залежить від організації процесу кредитування, зокрема, на основі продукту STADIA побудовано прогнозу економетричну модель процесів надання кредитів і заборгованості за ними для банку. У процесі дослідження отримано економетричні моделі, t -проміжок часу (рік):

а) для наданих кредитів:

$$y_1 = 0,1021 + 17,97t + 0,2108t^2, R = 0,993; y_2 = e^{2,992} \times t^{0,9477}, R = 0,988$$

б) для заборгованості за кредитами

$$y_3 = 0,2876 + 2,058t + 1,166t^2, R = 0,996; y_4 = e^{1,683+0,3853t}, R = 0,97,$$

Це дало змогу розрахувати коефіцієнт ефективності або імовірності повернення кредитів: $p = K_{ef} = \frac{150,98}{225,06} = 0,6708$.

Таким чином, лише 67,08% наданих кредитів повертаються банку, а ризик заборгованості становить 0,3292. Отже, неузгодженість обсягів наданих кредитів та їх повернення на певний момент часу можуть зумовити дефіцит ліквідності.

Не лише структура та якість активів впливають на ліквідність банку, а й такі самі характеристики пасивів. Наприклад, чим стабільніші залучені пасиви, тим стійкіша основа для розвитку активних операцій банку. Практично банк завжди повинен мати певний запас ліквідності, який без будь-яких втрат можна буде реалізувати в певний момент часу.

Для вирішення даної проблеми запропоновано розробляти відповідну стратегію із визначенням залежності імовірності відпливу залучених коштів від частки ліквідних активів в обсязі залучених коштів за допомогою такої формули:

$$p = \frac{a}{L/Q} = \frac{aQ}{L}, \quad (3.5)$$

де p – імовірність відпливу залучених коштів, пов'язаних із ліквідністю банку; Q – обсяг залучених коштів; L – обсяг високоліквідних активів; a – параметр моделі, $0 < a < 0,01$.

Банк змушений виробити відповідну стратегію та визначити певну залежність між обсягами ліквідних активів та імовірністю відпливу залучених коштів. Цю залежність можна отримати економетричним методом із подальшим коригуванням впливу додаткових чинників за такою функцією:

$$y = -0,0013 + \frac{1}{0,0195 + 98,65x}, R = 0,99997,$$

де x – частка ліквідних коштів в обсязі залучених коштів, y – імовірність відпливу залучених коштів.

Розраховані значення імовірності відпливу залучених коштів дають змогу проаналізувати сподівані дії в околі критичної зони ліквідності (рис. 3.2).

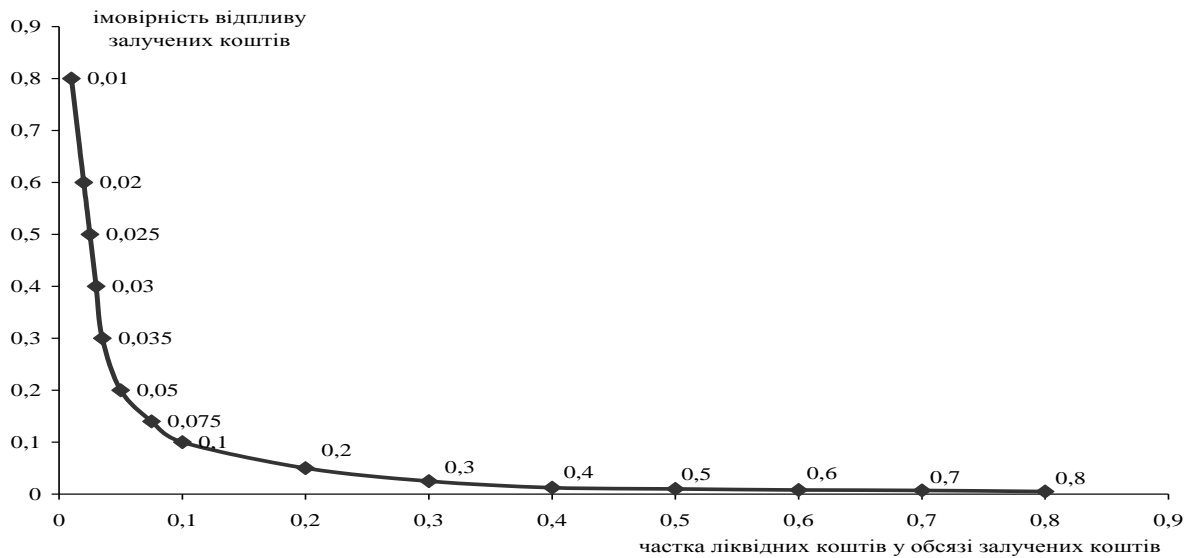

Рис. 3.2. – Залежність імовірності відпливу залучених коштів від частки ліквідних активів в обсязі залучених коштів

Доведено, що оптимальний обсяг високоліквідних активів розраховується за формулою:

$$L_{opt} = \sqrt{\frac{arQ^2}{r_k}} = \frac{Q\sqrt{arr_k}}{r_k}. \quad (3.6)$$

При цьому прогнозний рівень доходності становитиме:

$$Q(r_k - r_d - \sqrt{arr_k}) + Rr_k, \quad (3.7)$$

де r – розмір процентної ставки за залученими додатковими високоліквідними коштами; r_k – процентна ставка для кредитів (ставка доходу); r_d – процентна ставка для депозитів (ставка витрат). Числові результати розрахунку подано в табл. 3.1. Прогнозний розмір доходності відобразимо на рис. 3.3.

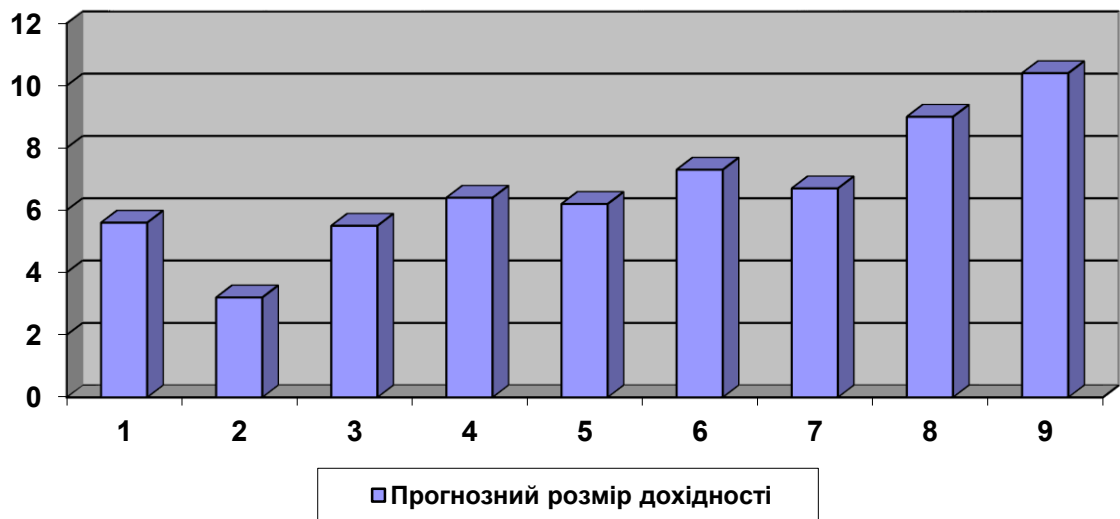

Рис. 3.3. – Прогнозний розмір дохідності для банку, млн. грн. за місяцями

У практиці регулювання ліквідності банків важливу роль відіграє Національний банк України. Можна узагальнити основні інструменти регулювання банківської ліквідності Національного банку України, визначивши такі:

- нормативне регулювання. Обґрунтовано, що застосовувані нормативи мають відповідати рівню захисту від виникнення ризикових ситуацій, тобто для кожного банку в певний період повинен бути домінуючий норматив;

- резервні вимоги. В процесі аналізу застосування обов'язкового резервування встановлено, що цей інструментарій не має широкого застосування в економічно розвинутих країнах, а досягти ефекту від запровадження можна при стратегічному управлінні;

- дистанційний нагляд за банківськими установами та шляхом безпосереднього інспектування. Дистанційний нагляд здійснюється за можливого недостовірного подання фінансової інформації банками, що визначається шляхом перевірок на місцях. Метою інспекційних перевірок є з'ясування характеру ділових операцій банку з позицій управління активами і пасивами, стан ліквідності та платоспроможності, рівень стабільності, відповідність діяльності вимогами банківського законодавства;

- облікову ставку НБУ. Зміна облікової ставки є одним із чинників зміни вартості кредитів і депозитів, що безпосередньо впливає на величину кредитного, процентного ризиків та ризику втрати ліквідності балансу;

- операції НБУ на відкритому ринку та рефінансування банків. Метою запровадження механізму рефінансування є забезпечення ліквідності. За допомогою операцій на відкритому ринку НБУ здійснює вплив на обсяги вільних ресурсів банків, цим через збільшення або зменшення кредитних вкладень в економіку впливає на ліквідність.

Регулювання банківської ліквідності є виправданим, оскільки світовий досвід заперечує ідею саморегулювання ринку.

3.2 Розробка моделі комерційного банку з урахуванням ліквідності

Рівень ліквідності банківської установи є одним з головних чинників при прийнятті рішень з управління активами і пасивами тому що вона безпосередньо впливає на платоспроможність комерційного банку. Сама ліквідність залежить від багатьох факторів: це і політика банку стосовно вибору ліквідності активів, надійність клієнтів банку, політична та економічна стабільність країни тощо. Але вирішальним фактором у оцінці ліквідності залишається збалансованість між активами та пасивами, що є основним мистецтвом банкірів.

Для більшого узагальнення припустимо, що капітал комерційного банку (К) складається з таких складових:

Д – кошти на депозитних рахунках у комерційному банку (депозити, зобов'язання банку);

ДП – кошти на депозитних рахунках клієнтів, строк погашення яких настав;

Кл – залишки коштів на поточних рахунках клієнтів комерційного банку (кошти клієнтів, зобов'язання банку);

K_p – кошти на позичкових рахунках клієнтів комерційного банку, строк погашення яких ще не настав (кредити, зобов'язання перед банком);

K_{pII} – кредити, строк погашення яких настав;

$\% D$ – відсотки за депозитами, строк погашення яких настав (зобов'язання банку);

$\% K$ – відсотки за кредитами, строк погашення яких настав (зобов'язання перед банком);

K_0 – власний капітал банку (статутний капітал, необоротні активи комерційного банку);

P – резерв комерційного банку.

Таким чином, можемо записати таке рівняння:

$$K = K_0 + D - ДП + K_{cl} + \% K_p - K_p + K_{pII} - \% D - P. \quad (3.8)$$

Розглянемо типові ситуації, коли комерційний банк втрачає свою ліквідність:

$$1) K - K_{cl} = K_0 + D - ДП + \% K_p - K_p + K_{pII} - \% D - P < 0, \quad (3.9)$$

$$\text{тобто, } K_0 + D - ДП + \% K_p < K_p - K_{pII} + \% D + P. \quad (3.10)$$

Подібна ситуація виникає, коли банк втрачає поточні кошти своїх стратегічно важливих клієнтів, тих, які формують значну частину ресурсної бази комерційного банку. У такому випадку, як не важко побачити, зобов'язання банку менші за його активи, тобто або банк ризикував тим, що видавав кредит під менші відсотки, або клієнти не вчасно повернули кредити, або не були достатньо сформовані резерви, або не достатньо збалансовані активи та пасиви комерційного банку (банк видав кредитів більше, ніж залучив депозитів);

$$2) K - (D - ДП) = K_0 + K_{cl} + \% K_p - K_p - \% D - P < 0, \quad (3.11)$$

$$\text{тобто } K_0 + K_{cl} + \% K_p < K_p + \% D + P. \quad (3.12)$$

Подібна ситуація виникає, коли клієнти достроково знімають депозитні вклади. У цьому випадку комерційний банк не залучив достатньо клієнтів, тобто має малу ресурсну базу, або видав велику кількість кредитів, або має недостатні резерви.

$$3) K - (KP - Kp) = K_0 + Kl + (D - DP) + \% Kp - \% D - P < 0, \quad (3.13)$$

$$\text{звідки } K_0 + Kl + (D - DP) < P - \% Kp + \% D. \quad (3.14)$$

Така ситуація може виникнути в разі, коли у банку не достатньо велика ресурсна база, високі процентні ставки по депозитах, що не узгоджуються з кредитним портфелем, а також про незначну величину кредитного портфеля.

Розглянемо імовірно-автоматну модель для визначення ліквідності комерційного банку.

Комерційний банк розміщує депозити клієнтів, що надходять до системи через випадкові проміжки часу, що описуються величиною s_1 , та надає кредити клієнтам, заявки на які надходять через випадкові проміжки часу s_2 . Величини кредитів і депозитів є випадковими величинами s_3 та s_4 , що описуються певними законами розподілу. Депозити розміщуються на термін, що описується випадковою величиною s_5 , а кредити надаються терміном, що описується випадковою величиною s_6 . У будь-який момент часу, коли розміщено депозит або надано кредит, існує імовірність дострокового зняття або погашення, відповідно для депозиту та кредиту. Імовірність дострокового зняття депозиту описується випадковою величиною s_7 , а імовірність дострокового погашення кредиту – випадковою величиною s_8 . Процентна ставка по депозитах є сталою і складає величину \pm , а процентна ставка по кредитах – I . Початковий капітал банку – K_0 . У кожен момент часу банк резервує кошти, що складають частку i від поточного капіталу комерційного банку. Виплата

відсотків відбувається у кожен момент автоматного часу. Одиницею автоматного часу є 1 година.

Завдання полягає у вивченні впливів випадкових факторів на ліквідність комерційного банку.

Автоматна модель, що описує подібну систему, складається з 12 автоматів, внутрішні стани яких описуються так:

$a_1(t)$ – час, що залишився від моменту t до моменту, коли до комерційного банку прийде клієнт, щоб розмістити депозит;

$a_2(t)$ – час, що залишився від моменту t до моменту, коли до комерційного банку прийде клієнт, щоб взяти кредит;

$a_3(t)$ – час, що залишився від моменту t до моменту, коли до комерційного банку прийде клієнт, щоб зняти депозит;

$a_4(t)$ – час, що залишився від моменту t до моменту, коли до комерційного банку прийде клієнт, щоб погасити кредит;

$a_5(t)$ – випадкова величина s_3 – розмір депозиту, який розміщує клієнт на момент автоматного часу t ;

$a_6(t)$ – випадкова величина s_4 – розмір кредиту, який бере клієнт на момент автоматного часу t ;

$a_7(t)$ – випадкова величина s_7 – приймає значення 0 з імовірністю p_1 у випадку, коли буде довгостроково зніматися депозит і значення 1 – з імовірністю $(1 - p_1)$ у випадку, коли депозит продовжує перебувати у розпорядженні комерційного банку;

$a_8(t)$ – випадкова величина s_8 – приймає значення 0 з імовірністю p_2 у випадку, коли буде довгостроково погашатися кредит і значення 1 – з імовірністю $(1 - p_2)$ у випадку, коли кредит продовжує перебувати у розпорядженні клієнта;

$a_9(t)$ – величина депозиту, який розмістив клієнт, на яку нараховуються відсотки;

$a_{10}(t)$ – величина кредиту, який взяв клієнт, на яку нараховуються відсотки;

$a_{11}(t)$ – капітал комерційного банку на момент автоматного часу t ;

$a_{12}(t)$ – резерв комерційного банку на момент автоматного часу t ;

Граф міжавтоматних зв'язків для даної моделі буде мати такий вигляд:

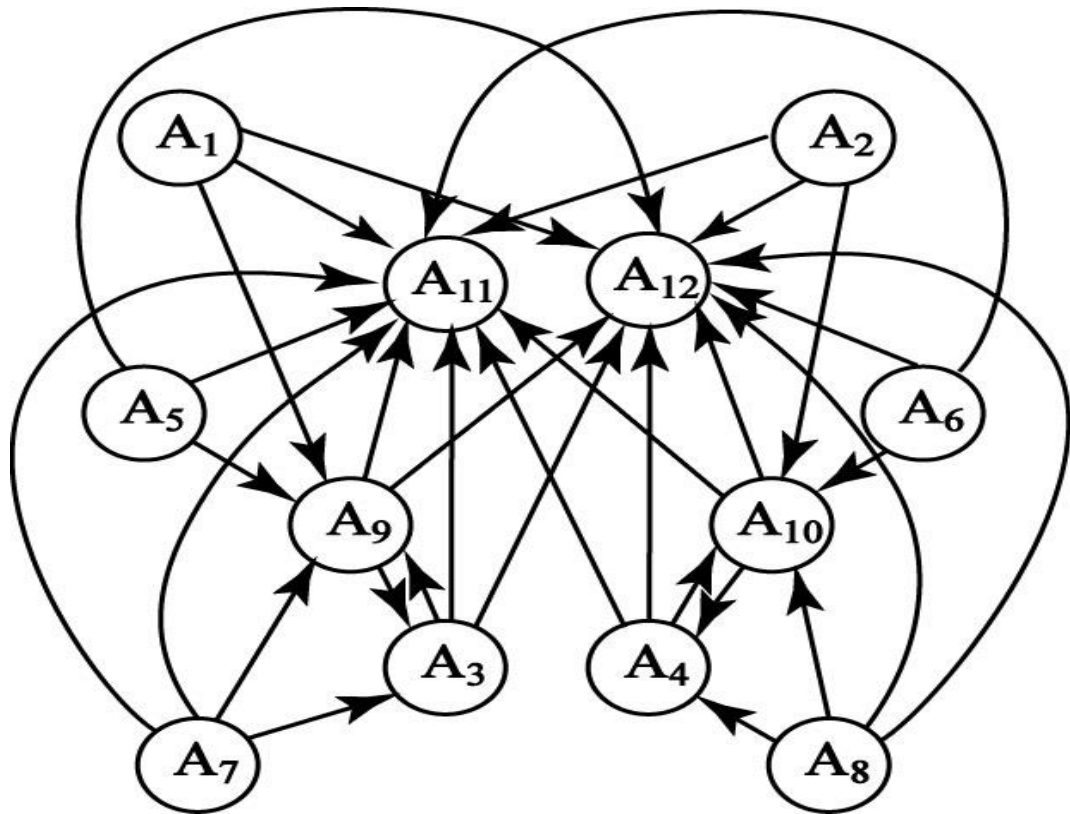

Рис. 3.3 – Міжавтоматні зв'язки моделі

Таблиця умовних функціоналів переходів для даної моделі буде наступною:

Система функцій виходів буде складатися з таких рівнянь:

$$x_1 = \begin{cases} 1, & a_1(t) = 1 \wedge a_3(t) = 0, \\ 0, & a_1(t) > 1 \vee a_3(t) > 0, \end{cases} \quad (3.15)$$

- сигнал, що приймає одиничне значення у випадку, коли в наступний момент часу до банку завітає клієнт, щоб розмістити депозит;

A_1	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	R	R
A_1	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	\emptyset	R	R

Надамо коментар до побудованої моделі. Автомат A_1 . Якщо в момент часу t до моменту приходу клієнта, щоб розмістити депозит залишилося більше ніж одиниця автоматного часу, то в наступний момент залишиться на одиницю менше часу. Якщо ж у наступний момент часу до банку прийде клієнт, щоб розмістити депозит ($a_1(t) = 1$), то з наступного моменту часу почнеться новий відлік часу до нового приходу клієнта, цей проміжок описується випадковою величиною s_1 .

Аналогічні міркування застосовуються при побудові автомата A_2 .

Автомат A_3 . Якщо у комерційного банку розміщені депозит клієнта ($a_3(t) > 0$), то в наступний момент залишиться на одиницю менше часу до приходу клієнта, щоб повернути цей депозит, або, якщо має місце дострокове зняття депозиту ($x_7(t) = 1$), то внутрішній стан автомата стане рівним 0, тобто припиниться відлік часу по депозиту. Якщо ж у попередній момент часу в системі не було розміщено депозиту, а в наступний момент його розмістив клієнт, то почнеться відлік строку, на який депозит був розміщений. Цей строк описується випадковою величиною s_5 .

У випадку, коли в системі не було розміщено депозиту і в наступний момент часу клієнт не з'явився, щоб його розмістити, внутрішній стан автомата залишиться рівним 0.

Аналогічні міркування застосовуються і при побудові автомата A_4 .

Автомат A_9 . Величина депозиту, розміщеного в комерційному банку на момент часу t , залишиться незмінною у випадку, коли депозит не забрав клієнт. Значення внутрішнього стану цього автомата буде дорівнювати 0 у випадку, коли в системі немає депозиту, і буде дорівнювати величині нового депозиту у випадку, коли в попередній момент часу до банку приходив клієнт розміщувати депозит.

Аналогічно і для автомата A_{10} .

Автомат A_{11} . У випадку, коли у комерційного банку достатньо коштів для виконання своїх зобов'язань:

$$(a_{11}(t) + x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \pm a_9(t) + I a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t) > 0), \quad (3.19)$$

то в наступний момент часу комерційний банк буде виконувати свої зобов'язання з урахуванням обов'язкового резервування.

В іншому випадку до капіталу комерційного банку буде додано необхідне значення з резервного фонду.

Аналогічні міркування застосовуються при обчисленні значення резерву банку – внутрішнього стану автомата A_{12} .

Для аналізу та вивчення поведінки системи в часі необхідно задати початкові умови, до яких належить:

- вектор початкових станів системи – значення, які набувають імовірнісні автомати в початковий момент часу;
- систему розподілів незалежних випадкових величин – до якої належать випадкові величини $s_1 - s_8$. Необхідно визначити закони розподілів, за якими розподілені ці випадкові величини;
- обрати значення констант моделі, до яких належать – процентна ставка по депозиту \pm , процентна ставка по кредиту I , частка резервування капіталу i ;
- обрати інтервал часу, протягом якого буде проводитися вивчення поведінки системи;
- обрати необхідну систему індикаторів, що будуть допомагати в аналізі системи.

Побудована модель може бути розширена, враховуючи показники ліквідності та їхній необхідний рівень, що встановлюється нормативними актами Національного банку. Також у моделі можливе врахування

ризиків неповернення кредитів. У більш загальному випадку в моделі може бути враховано декілька депозитів і кредитів.

3.3 Оптимізація управління ліквідністю комерційного банку

Виконано детальний фінансовий аналіз комерційного банку з метою виявлення рівня впливу депозитів “до запитання” на ліквідність комерційного банку, створено методики прогнозування залишків коштів на рахунках “до запитання”, та проведено роботу з розробки моделі управління ліквідністю банківської установи на основі прогнозування грошових потоків .

Проведено дослідження особливостей функціонування клієнтських рахунків “до запитання” та зроблено висновок про необхідність проведення банком роботи по вивченню чинників стабільності наявної у нього ресурсної бази з метою визначення можливих “горизонтів інвестування” (оптимальних значень обсягу та строків, на які з мінімальним ризиком для ліквідності банк може інвестувати тимчасово вільні кошти своїх клієнтів).

Проведено дослідження щоденних залишків на рахунках “до запитання” в ЗАТ “Райффайзен Банк Аваль ” протягом одного календарного року. Результати емпіричного дослідження свідчать про те, що протягом календарного року значна частина коштів на рахунках “до запитання” була стабільною. Це дало змогу зробити висновок про те, що банк може дозволити собі інвестувати певну частину залишків на рахунках “до запитання” в середньо- та довгострокові активи без загрози для своєї ліквідності. Основним завданням в цьому випадку є визначення оптимальних “горизонтів інвестування” таких коштів.

Для розв’язання поставленої задачі було використано апарат теорії ймовірностей і математичної статистики. Числове значення залишку коштів на рахунку “до запитання”, на нашу думку, є величиною випадковою та безперервною на відрізку від 0 до $+\infty$ (тобто величина залишку теоретично

може приймати будь-яке значення на даному проміжку). Відповідно до закону великих чисел, сумарна поведінка значної кількості випадкових величин майже втрачає випадковий характер та стає закономірною. Для передбачення поведінки безперервної випадкової величини, якою є сума залишків на рахунках “до запитання”, у відповідності до положень центральної граничної теореми було визначено функцію розподілу ймовірностей такої випадкової величини як функцію нормального розподілу:

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-(x-a)^2 / 2\sigma^2} \quad (3.19)$$

a — математичне сподівання залишків на рахунках “до запитання”;

σ — середнє квадратичне відхилення залишків на рахунках “до запитання”.

Відповідно ймовірність того, що значення залишку на рахунках банку “до запитання” X (за умови, що ця випадкова величина розподілена за нормальним законом) прийме значення, що належить інтервалу (α, β) визначається формулою:

$$P(a < x < \beta) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \int_{\alpha}^{\beta} e^{-(x-a)^2 / (2\sigma^2)} dx \quad (3.20)$$

де, α, β — межі інтервалу значення залишку на рахунках “до запитання”;

σ — середньоквадратичне відхилення залишку на рахунках “до запитання”;

a — математичне сподівання залишку на рахунках “до запитання”.

В практичній діяльності банку при плануванні його ліквідності важливо знати ймовірність падіння залишку на рахунках “до запитання” нижче визначеного рівня. Цю задачу пропонується вирішувати за допомогою застосування формули:

$$P(|X - a| < \delta) = 2\Phi(\delta / \sigma) \quad (3.21)$$

де, δ — позитивна величина відхилення залишку;

$\Phi(x)$ — функція Лапласа.

Доцільність застосування такого підходу обґрунтовується тим, що якісний склад портфеля рахунків “до запитання” комерційного банку, як правило, відповідає вимогам, що висуваються центральною граничною теоремою. Так, значення залишків на рахунках “до запитання” більшості клієнтів не залежать від значень, яких набувають залишки на рахунках “до запитання” інших клієнтів цього ж банку. Кількість клієнтських рахунків в портфелі банків є досить значною для того, щоб зробити висновок про надзвичайно малу значимість залишку на кожному окремо взятому поточному рахунку в загальній сумі залишків на рахунках “до запитання”. На підтвердження цього висновку нами було проведено розрахунки, що підтвердили розподіл за нормальним законом залишків на рахунках “до запитання” в АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом одного календарного року.

Запропоновано класифікацію “горизонтів інвестування” для залишків на рахунках “до запитання”. В основу даної класифікації покладено ймовірність існування мінімального залишку на відповідній групі рахунків “до запитання” (табл. 3.4). Наведена шкала “горизонтів інвестування” була протестована на базі АТ «Райффайзен Банк Аваль» та покладена в основу моделі управління ліквідністю.

Таблиця 3.4 – Класифікація визначення “горизонтів інвестування” коштів на рахунках “до запитання”

Ймовірність існування певного мінімального залишку	“Горизонт інвестування”
$P > 95 \%$	Інвестиційні кошти
$80 \% < P \leq 95 \%$	Довгострокові кредити
$65 \% < P \leq 80 \%$	Середньострокові кредити

$50 \% < P \leq 65 \%$	Короткострокові кредити
$25 \% < P \leq 50 \%$	Короткострокові фінансові інструменти
$P \leq 25 \%$	Каса та кореспондентські рахунки

Запропонований підхід до визначання “горизонтів інвестування” дає банку змогу досить ефективно здійснювати управління своєю ліквідністю шляхом розміщення коштів на рахунках “до запитання” у високодохідні активи з мінімальним ризиком для своєї ліквідності. Це дає змогу суттєво максимізувати фінансові результати банку через збільшення процентної маржі при інвестуванні найбільш дешевих ресурсів в середньо- та довгострокові активи.

Нами адаптовано алгоритм прогнозування залишків коштів на рахунках “до запитання” в комерційному банку:

1. Детальний аналіз якісного та кількісного складу портфеля депозитів “до запитання” з метою виявлення рахунків, залишки на яких становлять значну частку в загальній сумі залишків.
2. Рахунки, що становлять значну частку в загальній сумі залишків аналізуються окремо з метою виявлення специфічних особливостей динаміки залишків на таких рахунках та врахування таких особливостей при плануванні напрямів розміщення таких коштів в активні операції.
3. Залишки на решті рахунків “до запитання” розглядаються як безперервна випадкова величина, що розподілена за законом, близьким до нормального. Це дає змогу визначити “горизонти інвестування” відповідної частини залишків, спираючись на розроблену методику.
4. Отримані результати використовуються банком при розробці комплексної моделі управління ліквідністю банку.

Нами запропоновано банку комплексну модель управління ліквідністю комерційного банку на основі прогнозування грошових потоків, алгоритм якої

можна представити у послідовності виконання наступних етапів: врахування впливу позабалансових вимог та зобов'язань банку; оцінка достовірності своєчасної трансформації активів у грошові кошти; оцінка ймовірності вилучення клієнтами частини коштів на рахунках “до запитання”; корекція ліквідної позиції залежно від запланованих банком дій на ринку; прийняття рішення про залучення (розміщення) грошових коштів для покриття їх дефіциту (надлишку) з урахуванням прогнозу зміни відсоткових ставок на кредитному ринку.

3.4 Зменшення витрат банку шляхом зміни політики нарахування відсотків за депозитами

Фізична або юридична особа, що розміщує тимчасово вільні кошти на депозитах, шукає найвигіднішу пропозицію з максимізації власного капіталу, натомість банківські установи прагнуть мінімізувати витрати від залучення грошових ресурсів, в першу чергу за рахунок відсотків. Тому, як правило, клієнтом віддається перевага депозитам, з найбільш високими процентними ставками. При розміщенні внесків завжди бажано ураховувати капіталізацію доходів. Щоб зробити розрахунок депозиту і визначити економію банку на відсотках, давайте спочатку розглянемо, які варіанти нарахування відсотків використовуються банками. Розглянемо чотири варіанти розрахунку відсотків, що найбільш часто зустрічаються:

1. нарахування відсотків в кінці терміну по депозиту (депозит не пролонгується, капіталізація відсотків не проводиться);
2. нарахування відсотків в кінці терміну по депозиту (капіталізація відсотків відбувається при пролонгації терміну внеску);
3. щоквартальне нарахування відсотків (і капіталізація відсотків щокварталу);
4. щомісячне нарахування відсотків (і капіталізація відсотків щомісячно).

Спочатку уточнимо, що таке капіталізація внеску і що таке капіталізація відсотків? Капіталізація внеску, це збільшення внеску за рахунок нарахування доходів від нарахованих відсотків. Капіталізація відсотків, це нарахування процентних доходів до основного внеску з подальшим нарахуванням відсотків на збільшену суму внеску.

Щоб зрозуміти, яка прибутковість депозитів клієнтів і економія банку на відсотках, і в чому відмінність варіантів розрахунку, розглянемо 4 варіанти. Розрахунок відсотків на депозит по них складений по одному умовному прикладу. В якості умовного прикладу для розрахунку депозиту взяті наступні параметри:

- сума депозиту – 300000 грн.
- термін депозиту – 12 місяців;
- відсоткова ставка на депозит - 10,75 % річних;
- термін – 2 роки

Варіант 1 - Відсотки нараховуються в кінці терміну (12 місяців) На другий рік укладений новий договір на цю ж суму і під той же відсоток.

Таблиця 3.5 - Розрахунок доходу, відсотки нараховуються в кінці терміну

Сума депозиту по місяцях	Сума депозиту по місяцях (1 рік)	Процентний дохід клієнта	Сума депозиту по місяцях (2 рік)	Процентний дохід клієнта
1 місяць	30000,00		30000,00	
2 місяць	30000,00		30000,00	
3 місяць	30000,00		30000,00	
4 місяць	30000,00		30000,00	
5 місяць	30000,00		30000,00	
6 місяць	30000,00		30000,00	
7 місяць	30000,00		30000,00	
8 місяць	30000,00		30000,00	
9 місяць	30000,00		30000,00	
10 місяць	30000,00		30000,00	

11 місяць	30000,00		30000,00	
12 місяць – 1 рік	30000,00		30000,00	
Річний підсумок	332250,00	32250,00	332250,00	32250,00

Отже, при першому варіанті клієнт отримає дохід в сумі 64500,00 грн.

Варіант 2 - Відсотки нараховуються в кінці терміну депозиту, капіталізація відсотків відбувається після пролонгації внеску на наступний термін.

Таблиця 3.6 – Розрахунок доходу, відсотки нараховуються в кінці терміну, капіталізація відсотків відбувається після пролонгації внеску на наступний термін

Сума депозиту по місяцях	Сума депозиту по місяцях (1 рік)	Процентний дохід клієнта	Сума депозиту по місяцях (2 рік)	Процентний дохід клієнта
1 місяць	30000,00		332250,00	
2 місяць	30000,00		332250,00	
3 місяць	30000,00		332250,00	
4 місяць	30000,00		332250,00	
5 місяць	30000,00		332250,00	
6 місяць	30000,00		332250,00	
7 місяць	30000,00		332250,00	
8 місяць	30000,00		332250,00	
9 місяць	30000,00		332250,00	
10 місяць	30000,00		332250,00	
11 місяць	30000,00		332250,00	
12 місяць – 1 рік	30000,00		332250,00	
Річний підсумок	332250,00	32250,00	367966,92	35716,92

У момент пролонгації депозиту на другий рік, сума депозиту з урахуванням капіталізації відсотків склала 332 250,00грн. Прибутковість депозиту за два роки склала 67966,92 грн. (32250,00+35 716,92), у тому числі прибутковість депозитів тільки за рахунок капіталізації внеску - 3 466,92 грн. (35 716,92-32 250,00)

Варіант 3 - Відсотки нараховуються щокварталу з капіталізацією відсотків. Капіталізація внеску здійснюється щокварталу.

Таблиця 3.7 –Розрахунок доходу, відсотки нараховуються в кінці терміну, капіталізація відсотків відбувається після пролонгації внеску на наступний термін

Сума депозиту по місяцях	Сума депозиту по місяцях (1 рік)	Процентний дохід клієнта	Сума депозиту по місяцях (2 рік)	Процентний дохід клієнта
1 місяць	30000,00		333573,54	
2 місяць	30000,00		333573,54	
3 місяць	30000,00	8062,50	333573,54	8964,78
4 місяць	308062,50		342538,32	
5 місяць	308062,50		342538,32	
6 місяць	308062,50	8279,19	342538,32	9205,71
7 місяць	316341,69		351744,03	
8 місяць	316341,69		351744,03	
9 місяць	316341,69	8501,67	351744,03	9453,12
10 місяць	324843,36		361197,15	
11 місяць	316341,69		361197,15	
12 місяць – 1 рік	316341,69	8730,18	361197,15	9707,16
Річний підсумок	333573,54	33573,54	370904,31	37330,77

При щоквартальному нарахуванні відсотків і пролонгації терміну по депозиту на другий рік, сума депозиту з урахуванням капіталізації відсотків, до кінця другого року склала 370904,31 грн., прибутковість депозиту вже - 70 904,31 грн., у тому числі від капіталізації відсотків - 6404,31 грн.

Варіант 4 - Відсотки нараховуються щомісячно з капіталізацією

відсотків. Капіталізація внеску здійснюється щомісячно.

При щомісячному нарахуванні відсотків і пролонгації терміну по депозиту на другий рік, сума депозиту з урахуванням капіталізації внеску до кінця другого року складала 371602,66 грн. Прибутковість депозитів за два роки - 71 601,00 грн., у тому числі прибутковість депозитів за рахунок капіталізації відсотків досягла 7102 грн.

Таблиця 3.8 – Розрахунок доходу, відсотки нараховуються щомісячно, капіталізація здійснюється щомісячно

Сума депозиту по місяцях	Сума депозиту по місяцях (1 рік)	Процентний дохід клієнта	Сума депозиту по місяцях (2 рік)	Процентний дохід клієнта
1	2	3	4	5
1 місяць	30000,00	2687,50	333887,42	2991,07
2 місяць	302687,50	2711,58	336878,49	3017,87
3 місяць	305399,08	2735,87	339896,36	3044,90
4 місяць	308134,95	2760,38	342941,26	3072,18
5 місяць	310895,33	2785,10	346013,44	3099,70
6 місяць	313680,43	2810,05	349113,14	3127,47
7 місяць	316490,48	2835,23	352240,61	3155,49
8 місяць	319325,71	2860,63	355396,10	3183,76
9 місяць	322186,34	2886,25	358579,86	3212,28
10 місяць	325072,59	2912,11	361792,14	3241,05
11 місяць	327984,70	2938,20	365033,19	3270,09
12 місяць – 1 рік	330922,90	2964,52	368303,28	3299,38
Річний підсумок	333887,42	33887,42	371602,66	37715,24

Наведені приклади дозволяють зробити висновок, що прибутковість депозитів найбільш вагома при щомісячному нарахуванні і капіталізації однакових по величині відсотків.

Таблиця 3.9 – Вибір оптимального варіанту нарахування відсотків при виборі терміну нарахування

Показник	1 варіант	2 варіант	3 варіант	4 варіант
Сума нарахованих доходів клієнту	64500,00	67966,92	70904,31	71601,00

Тому, при виборі виду депозиту, необхідно надавати особливу увагу періодичності нарахування відсотків і наявності капіталізації.

Отже банку вигідно вибрати 1 варіант (рис. 3.4) нарахування відсотків за депозитами, відсотки нараховуються в кінці терміну (12 місяців), на другий рік укладений новий договір на цю ж суму і під той же відсоток, при цьому банк виплатить клієнту 64500,00 грн., та зекономить в порівнянні з 4 варіантом 7601 грн.

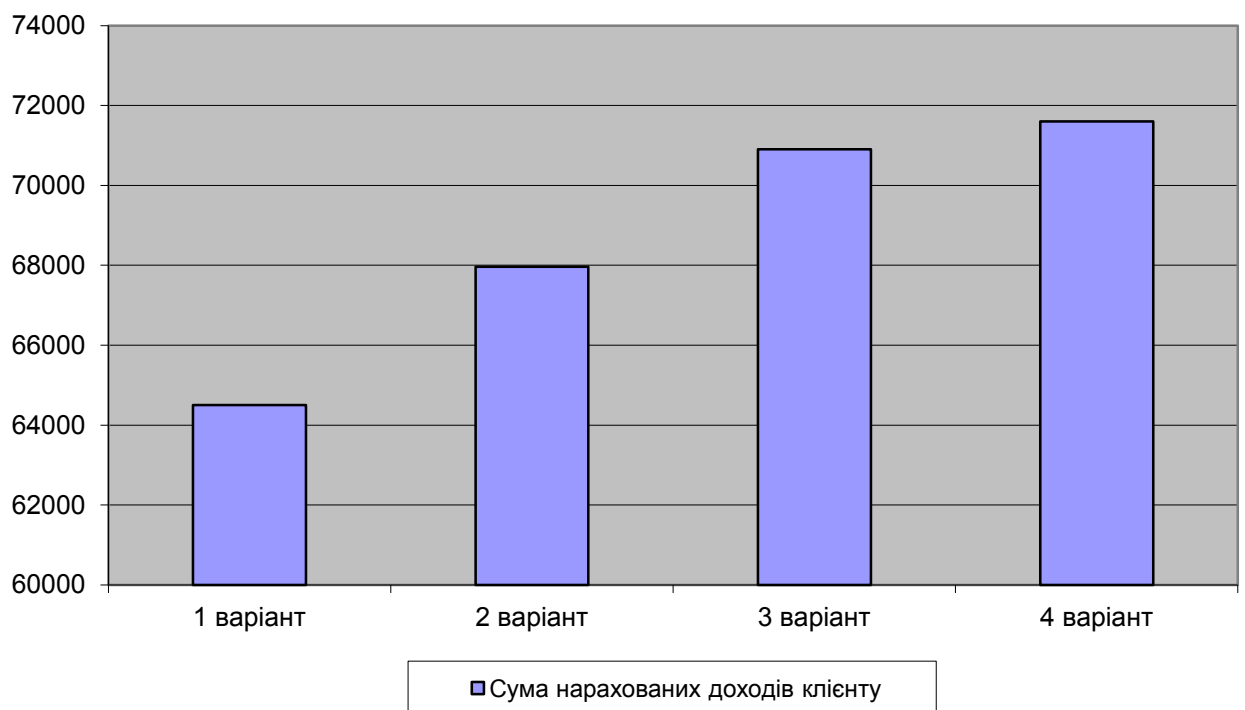

Рис. 3.4 - Сума нарахованих доходів клієнту за чотирма варіантами

Тепер розглянемо приклад, як іноді вибір депозиту за принципом найбільш високої процентної ставки на депозит, може понизити прибутковість депозитів, якщо не урахувати наявності або відсутності капіталізації

відсотків і їх періодичність проведення.

Параметри умовного прикладу: Депозит в сумі 300000.00 грн. Термін депозиту 1 рік. Даний в прикладі термін вкладення - 2 роки.

Цей приклад показує, що банку вигідно залучати депозити з нарахуванням відсоткової ставки на депозити 10,75% без капіталізації, як ми бачимо це найвища ставка за депозитами, при цьому банк зекономить 3437,07 грн. в порівнянні з найнижчою ставкою.

Таблиця 3.10 - Розрахунок оптимального варіанту відсоткової ставки за депозитами для банку при зміні відсоткової ставки

№ п/п	Сума депозиту	Термін вкладення	Процентна ставка на депозит %	Періодичність капіталізації доходів	Сума отриманого доходу клієнтом
1	300000,00	2 роки	10,25	Щомісячне нарахування %, з капіталізацією	67937,07
2	300000,00	2 роки	10,5	Нарахування % і капіталізація після закінчення 1 року	66307,56
3	300000,00	2 роки	10,75	Нарахування % без капіталізації	64500,00

Отже, даний розрахунок підтверджує, що при виборі оптимального варіанту відсоткової ставки за депозитами, банку завжди необхідно зробити додатковий розрахунок депозиту, уточнивши періодичність нарахування відсотків і наявності капіталізації внесків і відсотків.

Висновки до розділу 3

Для прогнозування основних характеристик управління ліквідністю банку зазначену проблему запропоновано вирішити за допомогою побудови моделі оптимального залучення ліквідних коштів відповідно до їх потреби.

Основою побудови моделі є балансовий рух коштів для кожного планового періоду.

Нами запропоновано банку комплексну модель управління ліквідністю комерційного банку на основі прогнозування грошових потоків, алгоритм якої можна представити у послідовності виконання наступних етапів: врахування впливу позабалансових вимог та зобов'язань банку; оцінка достовірності своєчасної трансформації активів у грошові кошти; оцінка ймовірності вилучення клієнтами частини коштів на рахунках “до запитання”; корекція ліквідної позиції залежно від запланованих банком дій на ринку; прийняття рішення про залучення (розміщення) грошових коштів для покриття їх дефіциту (надлишку) з урахуванням прогнозу зміни відсоткових ставок на кредитному ринку.

ВИСНОВКИ

Реагування на негативні тенденції національної економіки необхідно шляхом розроблення і впровадження, в тому числі, ефективної кредитно-грошової політики. За роки економічної незалежності в Україні побудована власна банківська система, проте становлення економіки ринкового типу потребує нових підходів до функціонування банків, підвищення якості банківських послуг, забезпечення стійкості та ліквідності. На сучасному етапі дотримання ліквідності та її забезпечення є однією із нагальних потреб діяльності банків, адже саме завдяки ліквідності банки зберігають і примножують кошти клієнтів, своєчасно задовольняють попит на кредитні ресурси. Ліквідність є умовою самозбереження банку, оскільки, підтримання належного рівня ліквідності дає змогу банку постійно залишатися платоспроможним, створюючи цим достатні умови для досягнення основних цілей банківської діяльності та стійкого розвитку економіки.

Основними клієнтами ЗАТ «Райффайзен Банк Аваль у» є представники дрібного, малого та середнього бізнесу України. Банк надає своїм клієнтам повний спектр банківських послуг всім клієнтам, але пріоритетним є кредитування дрібного, малого та середнього бізнесу України, які разом з кредитами отримують доступ до інших банківських продуктів – депозитів, переказів, карток.

В результаті проведеного аналізу можна зробити наступні висновки: від своєї діяльності банк у 2018 році отримав чистий прибуток в сумі 21,9 млн. грн., що більше на 16,9 млн. грн. в порівнянні з 2014 роком, або в 4,4 рази. При цьому чистий процентний дохід становить 145,8 млн. грн., що більше в 1,5 рази ніж у 2017 році та в 12 разів більше в порівнянні з 2014 роком. Чистий комісійний дохід становить 27,6 млн. грн., що більше в 1,5 рази, ніж у 2017 році та 5,3 рази більше ніж у 2014 році.

Усі нормативи ліквідності банком дотримуються і значно перевищують установлені значення. При цьому показники ліквідності в 2018 році зменшились в порівнянні з 2014 роком – показник миттєвої ліквідності зменшився на 62,9 % і складає 92,4 %, та перевищує нормативне значення на 72,4 %, що показує, що банк здатен забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань; показник поточної ліквідності за відповідний період зменшився з 341,6 в 2014 році до 337,4 в 2018 році, зменшення складає 4,2%, в 2018 році цей показник перевищує нормативне значення на 297,4%, що показує збалансованість строків і сум ліквідних активів; показник короткострокової ліквідності зменшився за відповідний період з 53,8% до 36,1%, зменшення складає 17,7%, та перевищує норму на 17,7%, що показує здатність банку виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Для прогнозування основних характеристик управління ліквідністю банку зазначену проблему запропоновано вирішити за допомогою побудови моделі оптимального залучення ліквідних коштів відповідно до їх потреби. Основою побудови моделі є балансовий рух коштів для кожного планового періоду.

Основною помилкою при виборі методів управління ліквідністю є необґрунтоване надання переваги одному із них. Тому моделі та методи банки мають використовувати в комплексі, залежно від їх розвитку і специфіки діяльності.

Стратегія управління банківською ліквідністю повинна враховувати стан ресурсного забезпечення банку, особливо в умовах конкуренції. Як можливий варіант досягнення такої мети, запропоновано проводити моніторинг ресурсного забезпечення ліквідності, що дає змогу здійснити маневрування активно - пасивними операціями для підтримання бажаного рівня ліквідності. Так, моніторинг можна проводити не лише для оцінки та прогнозування показників діяльності банківської установи, а й для оцінки

позицій конкурентів на ринку банківських продуктів, метою якого є розробка стратегії управління ліквідності.

Складовими елементами моніторингу ліквідності є оцінка та аналіз вхідних і вихідних фінансових потоків банку. Доведено, що незбалансованість таких потоків, неузгодженість термінів за активно-пасивними операціями мають негативний вплив на банківську ліквідність. Ліквідність банківської установи залежить від організації процесу кредитування, зокрема, на основі продукту STADIA побудовано прогнозу економетричну модель процесів надання кредитів і заборгованості за ними для банку. У процесі дослідження отримано економетричні моделі, t -проміжок часу (рік): а) для наданих кредитів: 0,988 , б) для заборгованості за кредитами – 0,97.

Це дало змогу розрахувати коефіцієнт ефективності або імовірності повернення кредитів: 0,6708

Таким чином, лише 67,08% наданих кредитів повертаються банку, а ризик заборгованості становить 0,3292. Отже, неузгодженість обсягів наданих кредитів та їх повернення на певний момент часу можуть зумовити дефіцит ліквідності.

Не лише структура та якість активів впливають на ліквідність банку, а й такі самі характеристики пасивів. Наприклад, чим стабільніші залучені пасиви, тим стійкіша основа для розвитку активних операцій банку. Практично банк завжди повинен мати певний запас ліквідності, який без будь-яких втрат можна буде реалізувати в певний момент часу.

Для вирішення даної проблеми запропоновано розробляти відповідну стратегію із визначенням залежності імовірності відпливу залучених коштів від частки ліквідних активів в обсязі залучених коштів.

Розраховані значення імовірності відпливу залучених коштів дають змогу проаналізувати сподівані дії в околі критичної зони ліквідності.

Банку запропоновано імовірнісно-автоматну модель для визначення ліквідності комерційного банку.

Побудована модель може бути розширена, враховуючи показники ліквідності та їхній необхідний рівень, що встановлюється нормативними актами Національного банку. Також у моделі можливе врахування ризиків неповернення кредитів. У більш загальному випадку в моделі може бути враховано декілька депозитів і кредитів.

Нами запропоновано банку комплексну модель управління ліквідністю комерційного банку на основі прогнозування грошових потоків, алгоритм якої можна представити у послідовності виконання наступних етапів: врахування впливу позабалансових вимог та зобов'язань банку; оцінка достовірності своєчасної трансформації активів у грошові кошти; оцінка ймовірності вилучення клієнтами частини коштів на рахунках “до запитання”; корекція ліквідної позиції залежно від запланованих банком дій на ринку; прийняття рішення про залучення (розміщення) грошових коштів для покриття їх дефіциту (надлишку) з урахуванням прогнозу зміни відсоткових ставок на кредитному ринку.

Для того, щоб залучати кошти клієнтів і економити на відсотках, банку необхідно вибрати оптимальний варіант відсоткової ставки за депозитами.

На основі проведених розрахунків банку вигідно вибрати 1 варіант нарахування відсотків за депозитами, відсотки нараховуються в кінці терміну (12 місяців), на другий рік укладений новий договір на цю ж суму і під той же відсоток, при цьому банк виплатить клієнту 64500,00 грн., та зекономить в порівнянні з 4 варіантом 7601 грн.

Банку вигідно залучати депозити з нарахуванням відсоткової ставки на депозити 10,75% без капіталізації, як ми бачимо це найвища ставка за депозитами, при цьому банк зекономить 3437,07 грн. в порівнянні з найнижчою ставкою. Отже, даний розрахунок підтверджує, що при виборі оптимального варіанту відсоткової ставки за депозитами, банку завжди необхідно зробити додатковий розрахунок депозиту, уточнивши періодичність нарахування відсотків і наявності капіталізації внесків і відсотків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.: За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2014. – 599 с.
2. Аналіз діяльності комерційного банку: Навч. посібник / За ред. А.М. Герасимовича, Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2016.
3. Анализ надежности банка. Прак. Пособие. – М.: Русская деловая литература, 2011. – 320 с.
4. Банківські операції: Підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. Д-ра екон. Наук А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2017. – 384 с.
5. Банковское дело / Под ред. Г.Н. Белоглазовой и Л.П. Кроливецкой. – СПб.: Питер, 2014. – 384 с.
6. Банковское дело: стратегическое руководство: 2-е изд. – М.: Консалтбанкир, 2015. – 432 с.
7. Батракова Л. Экономический анализ деятельности коммерческого банка. – М.: Логос, 2018. – 344 с.
8. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька// – К.: КНЕУ, 2017. – 592 с.
9. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, 2005. – 488 с.
10. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – 2-е издание, переработанное и дополненное – К.: Ника-центр, Эльга, 2014. – 656 с.
11. Бурденко І. М. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку [Текст]: монографія / [І. М.Бурденко, Є.Є.Дмитрієв, Ю.С.Ребрик, Ю.С.Серпенінова]; за заг. ред. Ю.С.Серпенінової. –Суми : Університетська книга. - 2011.–136 с.

12. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку // Банківська справа. – 2016. - № 6 – С. 48-51.
13. Волкова Н.І. Теоретические аспекты сущности финансово-экономического механизма управления капитализацией банков / Н.І. Волкова, В.В. Волкова, О.М. Чорна // Вісник Житомирського державного технологічного університету: економічні науки, 2017. - 2 (56). - Ч. 2. - С. 200-203
14. Вступ до банківської справи: Навч. посібник / За ред. М.І. Савлука. – К.: Лібра, 2016.
15. Головач А.В., Захожай В.Б., Головач Н.А. Банківська статистика. – К.: УФІМБ, 2016. – 192 с.
16. Гроші та кредит: Підручник за ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2012. – 602 с.
17. Гроші та кредит: Підручник / За ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2014. – 602 с.
18. Деньги. Кредит. Банки. Ценные бумаги. Практикум / Под. ред. Е.Ф. Жукова. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2011. – 310 с.
19. Деркач О.В., Смолій Я.В., Лідер М.В. Оцінка ефективності банківських операцій // Моделювання та інформаційні системи в економіці: Міжвідом. наук. зб. – К.: КНЕУ, 2013. – С. 196 – 202.
20. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р.
21. Закон України “Про національний банк України” від 20.05.1999 р.
22. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 р.
23. Зінченко В.А. Підсумки діяльності комерційних банків України за 1999 рік // Вісник Національного банку України. - № 3. – 2014. – С. 18-34.
24. Ефимова О.В. Финансовый анализ: 3-е издание, переработанное и дополненное – М.: Издательство «Бухгалтерский учет», 2018. – 352 с.
- 25.

26. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев – К. : ЦУЛ, 2012. – 496 с.
27. Коваленко М. А., Білінкіс В. М., Сухомлин Л. Є. Операції сучасного комерційного банку: Навчальний посібник. - Херсон: Олді - плюс, 2015. – 24 - 41.
28. Коваленко В.В. Обґрунтування стратегії управління ліквідністю банківської установи [Текст] / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва // Українська академія банківської справи НБУ. – 2016. – С. 112-119.
29. Ковальчук Т.Г., Коваль М.М. Ліквідність комерційних банків: Навч. посібник. – К.: Знання, КОО, 2016. – 120 с.
30. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств / Навч. пос. – К.: Видавничий дім “Скарби”, 2011. – 336 с.
31. Кочетков В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект: Монография. – К.: МАУП, 2014. – 192 с.
32. Кочетков В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. – К.: КНЕУ, 2012. – 238 с.
33. Крішталь Т.Е. Класифікація методів оцінювання ліквідності комерційного банку // Проблеми формування ринкової економіки: Міжвідомчий науковий збірник. – К.: КНЕУ, 2013. – Вип. 9. – С. 361-369.
34. Крішталь Т.Е. Нетто-ликвидная позиция коммерческого банка // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Вип. 119. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2016. – С. 30 – 46.
35. Лайко П.А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / П.А. Лайко, М.В. Мних// – К.: Знання України, 2014.– 428 с. – ISBN 966-564- 323-8.
36. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали [Текст] / Вип. 12 / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. – К.; Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 180 с.
37. Масленников Ю.С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Фундаментальный анализ. – М.: Перспектива, 2015. – 160 с.

38. Масленченков Ю.С. Технология и организация работы банка. – М.: ДеКа, 2018. – 416 с.
39. Мирун Н.И., Герасимович А.М. Банковское обслуживание предприятий и населения. – К.: Нац. акад. упр., 2016. – 278.
40. Мулик Я.І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів /Я.І.Мулик// Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки. - Вінниця: ВНАУ, 2013. – Випуск 3 (80). – С. 195-207.
41. Мулик Я.І. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств: Дис.канд. екон. наук: 08.00.09. – Вінниця, 2015. – 208 с.
42. Олійник Д.М. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності // Банківська справа. – 2016. - №2. – с. 42-44.
43. Олійник Д.М. Управління ліквідністю комерційного банку на основі оптимального використання залишків тимчасово вільних коштів на поточних рахунках клієнтів // Банківська справа. – 2011. - № 2. – С. 31-34.
44. Олійник Д.М. Управління ліквідністю комерційного банку та оптимізація фінансового результату // Вісник НБУ. – 2010. - № 8. – С. 28-29.
45. Основы банковской деятельности / По дредакцией Тагиберкова К.Р. – М.; Издательский дом “ИНФРА - М”, Издательство “Весь мир”, 2017. – 720 с.
46. Панова Г.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. – М.: Финансы и статистика, 2016. – 272 с.
47. Парасій – Вергуненко І.М. Методичні аспекти стратегічного аналізу фінансових результатів комерційного банку // Вісник НБУ. – 2009. - № 11. – С. 49-51.
48. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку // Вісник НБУ. – К., 2017. - № 10. – С. 26-29.
49. Постанова НБУ Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] // Відомості Верховної

Ради України (ВВР). – 2011. - №368. - Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

50. [Про механізм оперативного підтримання ліквідності банків](#), Постанова Національного банку України від 06.02.2015 № 48
51. [Про підтримання ліквідності банків](#), Кабінет Міністрів України, Національний банк; Постанова від 11.03.2014 № 238
52. Садвакасов К. Коммерческие банки. Управленческий анализ. Планирование и контроль. – М.: Ось – 89, 2009 – 165 с.
53. Семенкова Е.В. Операции с ценными бумагами: российская практика: Учебник. – М.: Перспектива, Инфра – М, 2012. – 328 с.
54. [Стосовно здійснення детального та оперативного аналізу ліквідності банків](#), Національний банк; Лист, Форма типового документа від 15.12.2012 № 14-011/4702-17699
55. Раєвський К., Раєвська Т. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційного банку // Вісник Національного банку України. – 2010. - № 3,4.
56. Тиркало Р.І., Щибиволок З.І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг: Навч. посіб. – К.: Слобожанщина, 2015. – 236 с.
57. .Томчук О.Ф. Методичне забезпечення фінансового стану підприємства / О.Ф. Томчук, Н.Ю. Козак // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2018. – Вип. 2(1). – С. 150-154. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
58. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник – 2-ге видання, перероблене і доповнене / О. С. Філімоненко//– К.: МАУП, 2014. – 328 с.
59. Хоружий Д. Сучасні тенденції впровадження положень Базеля III [Текст] / Д. Хоружий // Вісник Національного банку України. – 2015. – С. 60-65.

60. Черкасов В.Е. Финансовый анализ в коммерческом банке. – М.: Финансы и статистика, 2015. – 196 с.
61. Черкасов В. Е. Банковские операции: финансовый анализ. - М.: Консалтбанкир, 2018. — 288 с.
62. Шеремет А.Д., Щербаков Т.Н. Финансовый анализ в коммерческом банке. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 246 с.
63. Шпиг Ф.И., Деркач А.В., Смолий Я.В., Малюков В.П., Линдер Н.В. Модель управления платежным календарем // Финансовые риски. – 2007. - №2. – С.100-106.
64. Шпиг Ф.И., Деркач А.В., Малюков В.П. Управление рисками несбалансированной ликвидности и неплатежеспособности в рамках полной банковской модели // Финансовые риски. – 2015. - №1. С. 34-40.
65. Щибиволок З.І Аналіз банківської діяльності: Навч. посіб. – К.: Знання, 2017. – 311 с.
66. Економічний аналіз: Навч. посібник / За ред. М.Г. Чумаченька. – К.: КНЕУ, 2011. – 540 с.
67. Экономический анализ деятельности банка: Учеб. Пособие. – М.: Инфра – М., 2016. – 144 с.
68. Экономический анализ: ситуация, тесты, примеры, задачи, выбор оптимальных решений, финансовое прогнозирование / Под. Ред. М.И. Баканова, А.Д. Шеремета. – М.: Финансы и статистика, 2011. – 656 с.
69. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. [Текст] / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2017. – 522 с.
70. Євенко Т. І. Управління ліквідністю банківських установ [Текст] / Євенко Т. І. // Економічний часопис-XXI. – 2013. – С. 27-30.
71. Яровицкий Н.В., Костина Н.И. Вероятные автоматы и имитационное моделирование // Кибернетика и системный анализ. – 2013. - № 3. – С.20.
72. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment / F. Modigliani, M. H. Miller // Amer. Econ. Rev. – 2018. – June.

– P. 261–297.

73. Modigliani F. Taxes and the Cost of Capital: A Correction / F. Modigliani, H. Miller // *Ibid.* – 2016. – June. – P. 433– 443.
74. Myers S. C. Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information that Investors Do not Have / S. C. Myers, N. S. Majluf // *Journal of Financial Economics.* – 2014. – Vol. 13. – P. 187–221.
75. Markowitz H. Portfolio Selection / H. Markowitz // *Journal of Finance.* – 2012. – 7 March.
76. Sharpe W. Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium Under Conditions of Risk / W. Sharpe // *Journal of Finance.* – 2017. – 19 September.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 - Коефіцієнти банківської ліквідності

Коефіцієнт	Методика розрахунку	Нормативне чи орієнтовне значення
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	Відношення обсягу високоліквідних активів (каса, коррахунки) до суми зобов'язань за поточними рахунками	Не менше 20%
Норматив поточної ліквідності (Н5)	Співвідношення вимог та зобов'язань з кінцевими строками погашення 30 днів	Не менше 40%
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Співвідношення ліквідних активів та короткострокових зобов'язань з початковим строком погашення до одного року	Не менше 20%
Коефіцієнт високоліквідних активів	Питома вага високоліквідних активів у загальному обсязі робочих активів	Не менше 20%
Коефіцієнт загальної ліквідності	Співвідношення загальних активів і загальних зобов'язань банку	Не менше 100%
Коефіцієнт співвідношення позик і депозитів	Відношення ліквідних активів (сума готівки та прирівняних до неї коштів, а також сальдо міжбанківських позик – наданих і одержаних, у тому числі й від центрального банку) до загальних активів банку	-
Коефіцієнт співвідношення позик і депозитів	Відношення всіх активів з нормальним ризиком (включаючи позики, авізо, дисконти) до основних депозитів	70-80%
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	Відношення цінних паперів уряду країни, які перебувають у портфелі банку, до сукупних активів	-
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Відношення депозитів до запитання до строкових депозитів, характеризує рівень стабільності банку	-

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 - Регулятивний капітал станом на 01.04.2019 року

АТ РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ			Сума (тис.грн.)	
Загальна сума регулятивного капіталу (РК)			3 10 458 777	
Загальна сума основного капіталу (ОК)			4 5 253 966	
Загальна сума додаткового капіталу до розрахунку (ДК) [додатковий капітал не може бути більше, ніж основний капітал (ОК), тому дорівнює ОК, якщо ДК > ОК]			5 5 253 966	
Загальна сума додаткового капіталу			6 6 427 223	
Загальна сума відвернення (В)			7 49 155	
Загальна сума зменшення основного капіталу			8 4 662 658	
Регулятивний капітал (РК)	основний капітал	фактично сплачений зареєстрований статутний капітал	9 6 154 516	
		внески за незареєстрованим статутним капіталом	10 - 0	
		емісійні різниці	11 3 030 675	
		операції з акціонерами (фінансова допомога акціонерів банку, на яку отримано дозвіл Національного банку України щодо включення до основного капіталу)	12 - 0	
		загальні резерви та резервні фонди, що створюються згідно з законами України	13 731 433	
	основний капітал	зменшення основного капіталу	нематеріальні активи за мінусом суми зносу	14 413 650
			капітальні інвестиції у нематеріальні активи	15 36 801
			збитки минулих років	16 4 211 102
			активи з правом використання за мінусом резерву (4600-4609)	* - 0
			власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів	17 1 105
			результат (прибуток/збиток) від операцій з акціонерами, що отримані після 04 червня 2016 року	18 - 0
			розрахунковий збиток поточного року (Рпр/з)	19 - 0
			коригування основного капіталу згідно з розпорядчими актами Національного банку України	20 - 0
	додатковий капітал	результат переоцінки основних засобів		21 403 015
		нерозподілені прибутки минулих років для розрахунку ДК (5030-НКР) > 0		22 - 0
		розрахунковий прибуток поточного року (Рпр/п)		23 6 024 209
		субординований борг, що враховується до капіталу (СК)		24 - 0
	до відома	результат (прибуток/збиток) поточного року (5999)		25 1 228 235
		результати звітнього року, що очікують затвердження (504АП)		26 5 087 934
		результат (прибуток/ збиток) від операцій з акціонерами, що отриманий до 04 червня 2016 року		27 - 0
		результат коригування вартості фінансових інструментів під час первісного визнання		28 - 0
		непокритий кредитний ризик (НКР)		29 259 774
		прибуток минулих років (5030П)		30 - 0
		перевищення непокритого кредитного ризику над сумою за рахунком 5030 (НКРп)		31 259 774
		нараховані доходи, що обліковуються за даними аналітичного обліку відповідно до файлу С5, не отримані понад 30 днів з дати їх нарахування, строк погашення яких не минув (крім н/д за активами, включеними до показника В) (Нд/З)		32 177 763
		нараховані доходи, строк сплати яких згідно з договором минув (крім нарахованих доходів за активами, включеними до показника В) (Пнд)		33 1 056 615
		фактично сформована сума резерву за нарахованими доходами Нд/З та Пнд (Рпс)		34 1 202 192
	відвернення (В)	балансова вартість акцій та інших цінних паперів з нефіксованим прибутком, що випущені банками та обліковуються за справедливою вартістю		35 - 0
		балансова вартість інвестицій в асоційовані та дочірні компанії		36 49 155
		балансова вартість вкладень у капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу		37 - 0
		балансова вартість акцій (паїв) власної емісії, що прийняті в забезпечення наданих банком кредитів (інших вкладень)		38 - 0
		балансова вартість вкладень в інші банки на умовах субординованого боргу		39 - 0

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам, за класами боржника станом на 01.03.2019 року (тис.грн.)

АТ РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ			Сума кредитної заборгованості	Кредитний ризик
Розподіл кредитів за класами боржника - фізичної особи	усього	1	5 893 162	123 079
		2	251 049	33 139
		3	50 210	13 261
		4	57 853	26 358
		5	1 987 497	1 766 645
	національна валюта	1	5 739 789	119 161
		2	240 328	31 877
		3	41 044	11 638
		4	52 733	25 092
		5	670 613	505 393
	іноземна валюта	1	153 372	3 918
		2	10 721	1 263
		3	9 166	1 623
		4	5 120	1 265
		5	1 316 884	1 261 253
Розподіл кредитів за класами боржника - юридичної особи [крім банку, бюджетної установи та компанії спеціального призначення (SPE)]	усього	1	7 517 851	185 039
		2	10 391 339	147 168
		3	8 827 783	122 879
		4	5 901 144	162 461
		5	2 620 704	141 786
		6	1 891 885	137 029
		7	197 764	8 710
		8	138 910	7 251
		9	614 208	57 142
		10	2 937 009	1 636 938
	національна валюта	1	6 263 118	174 279
		2	6 017 890	78 402
		3	6 686 187	104 415
		4	3 575 992	77 951
		5	2 334 317	122 005
		6	854 179	54 998
		7	151 605	5 629
		8	82 648	3 513
		9	610 631	56 664
		10	2 385 827	1 118 840
	іноземна валюта	1	1 254 734	10 760
		2	4 373 449	68 766
		3	2 141 597	18 464
		4	2 325 152	84 510
		5	286 387	19 781
		6	1 037 706	82 030
		7	46 159	3 080
		8	56 263	3 739
		9	3 577	479
		10	551 182	518 098
Розподіл кредитів за класами боржника - юридичної особи компанії спеціального призначення (SPE)	усього	1	- 0	- 0
		2	- 0	- 0
		3	- 0	- 0
		4	- 0	- 0
		5	- 0	- 0
	національна валюта	1	- 0	- 0
		2	- 0	- 0
		3	- 0	- 0
		4	- 0	- 0
		5	- 0	- 0
	іноземна валюта	1	- 0	- 0
		2	- 0	- 0
		3	- 0	- 0
		4	- 0	- 0
		5	- 0	- 0

ДОДАТОК Д

Таблиця Д2 - Таблиця умовних функціоналів для моделі

A_1	$a_1(t) > 1$	$a_1(t) = 1$	
	$a_1(t) - 1$	ξ_1	
A_2	$a_2(t) > 1$	$a_2(t) = 1$	
	$a_2(t) - 1$	ξ_2	
A_3	$a_3(t) > 0$	$a_3(t) = 0 \wedge a_9(t) > 0$	$a_3(t) = 0 \wedge a_9(t) = 0$
	$(1 - x_7(t))(a_3(t) - 1)$	ξ_5	0
A_4	$a_4(t) > 0$	$a_4(t) = 0 \wedge a_{10}(t) > 0$	$a_4(t) = 0 \wedge a_{10}(t) = 0$
	$(1 - x_8(t))(a_4(t) - 1)$	ξ_6	0
A_5	ξ_3		
A_6	ξ_4		
A_7	ξ_7		
A_8	ξ_8		
A_9	$x_7(t)a_3(t) = 0 \wedge a_1(t) = 1$	$x_7(t)a_3(t) > 0$	$x_7(t)a_3(t) = 0 \wedge a_1(t) > 1$
	$a_5(t)$	$a_9(t)$	0
A_{10}	$x_8(t)a_4(t) = 0 \wedge a_2(t) = 1$	$x_8(t)a_4(t) > 0$	$x_8(t)a_4(t) = 0 \wedge a_2(t) > 1$
	$a_6(t)$	$a_{10}(t)$	0
A_{11}	$a_{11}(t) + x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t) > 0$	$a_{11}(t) + x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t) \leq 0$	
	$a_{11}(t) + (x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t))(1 - \gamma)$	$a_{11}(t) + (x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t)) + a_{12}(t)$	
A_{12}	$a_{11}(t) + x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t) > 0$	$a_{11}(t) + x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t) \leq 0$	
	$a_{12}(t) + (x_1(t)a_5(t) - x_2(t)a_6(t) - \alpha a_9(t) + \beta a_{10}(t) - \min\{1, x_3(t) + x_7(t)\}a_9(t) + \min\{1, x_4(t) + x_8(t)\}a_{10}(t)) \gamma$	0	